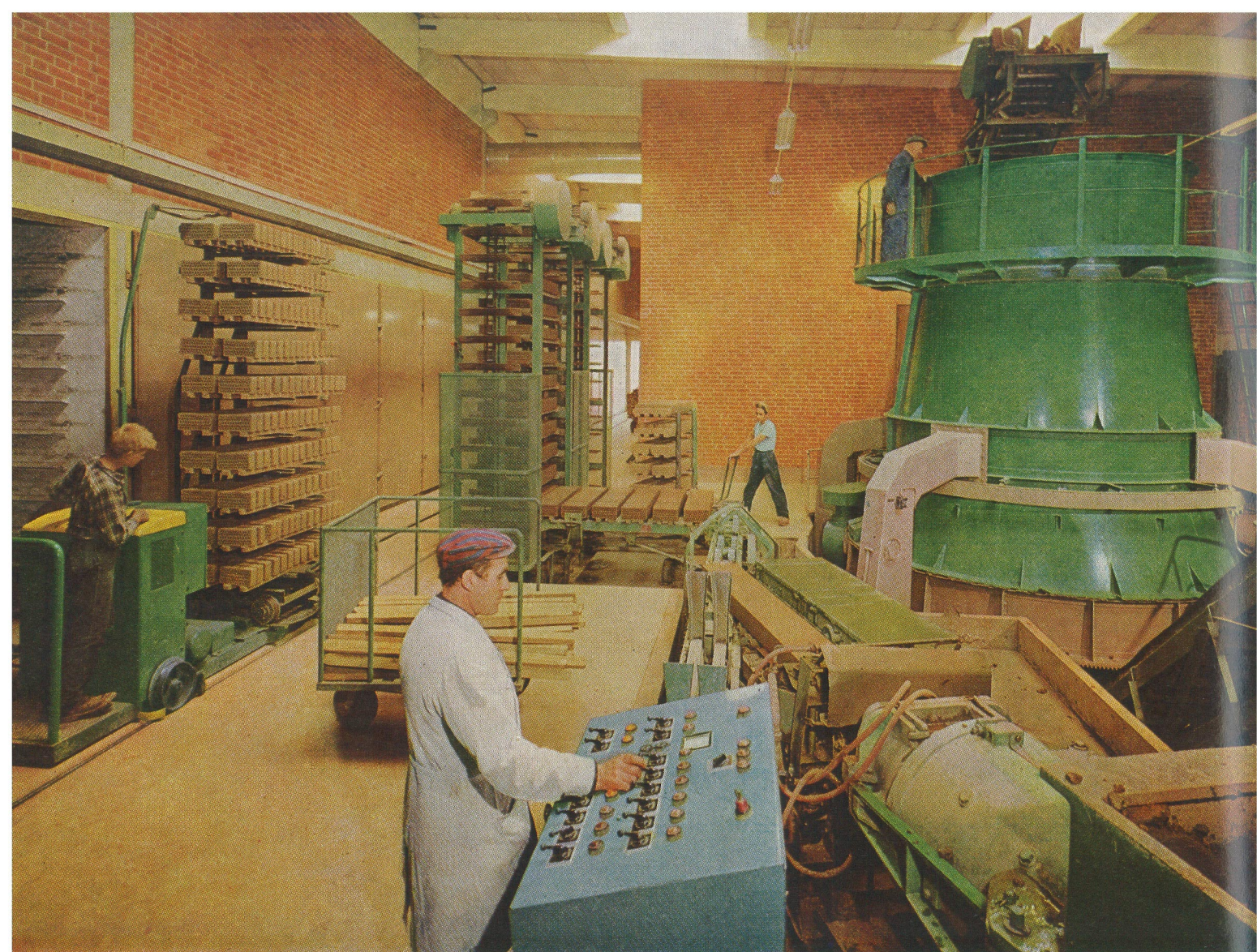

TEGEL

1

1963

SVEDALA

MASKINER FÖR MODERNA TEGELBRUK

Vårt tillverknings- och försäljningsprogram omfattar modern och arbetsbesparande utrustning för alla avsnitt i tegelframställningen, från grävning av leran till den färdiga produkten. Drag nytta av vår 70-åriga erfarenhet på detta område som ledande företag.

GRUNDAT 1882

AB ÅBJÖRN ANDERSON

Stockholm • Göteborg • Falköping • Falun • Piteå

lita på björnstarka SVEDALA-maskiner

TEGELBRUK ANSLUTNA TILL SVERIGES TEGELINDUSTRIFÖRENING

Fr=rött fasadtegel, Fg=gult fasadtegel, M=murtegel, R=dräneringsrör, S=spiktegel, T=taktegel

MALMÖHUS LÄN

AB Bara Tegelbruk¹
Bara, tel. Malmö (040) 44 71 84, 44 71 85 Fg, M
Borgeby Tegelbruk¹
Flädie, tel. Lund (0412) 390 04, 391 02 M, R
AB Försökstegelbruket¹
Svedala, tel. Malmö (040) 40 11 40 .. Fr, M, T
Högs Tegelbruk AB¹
Fjelievägen 24 A, Lund, tel. (0412) 212 00, 213 00 [Hög, Löddeköpinge] .. Fg, M
AB Kaniks Tegelfabrik¹
Flädie, tel. Lund (0412) 470 24 Fgr, M
AB Lomma Tegelfabrik¹
Prästbergavägen 41 A, Lomma, tel. Malmö (040) 46 20 02, 46 20 04 Fg, M
Minnesberg Tegelbruks AB¹
Minnesberg, tel. Malmö (040) 48 52 40, 48 52 50, 48 52 55 Fgr, M
Rögle Tegelbruk
AB P. Olsson & Co, Hälsingborg, tel. (042) 207 50 [Rögle] Fg, M
AB Skurups Tegelbruk¹
Skurup, tel. Ystad (0411) 402 86, 406 25 Fgr, M
Strandnäs Tegelbruk
Glumslöv, tel. (0418) 700 50 Fg, M
Tjustorps Tegelbruks AB
Br. Edstrand AB, Malmö, tel. (040) 93 41 00 [Skabersjö] Fg, M
Weberöds Nya Tegelbruks AB¹
Veberöd, tel. (0412) 804 50 Fr, M, R, T
AB Webmarks Tegelintressenter¹
Böringe, tel. (0412) 804 50 Fr, M, R, T
Östra Grevie Tegelbruk AB¹
Östra Grevie, tel. Malmö (040) 48 70 06, 48 73 72 Fgr, M

KRISTIANSTADS LÄN

Simrishamns Nya Tegelbruks AB
Simrishamn, tel. (0414) 100 20 Fg, M, R, Tg
Klippans Tegelbruks AB
Storgat. 34, Klippan, tel. (0435) 100 65 Fr, M, R
Ler- & Tegelindustri AB Hercules,
Kristianstad, tel. (044) 280 48 Fr, M, R, T
Ugerups Tegelbruk AB
Baltzargatan 25, Malmö 1, tel. (040) 252 34 [Gärds Köpinge] Fg, M
Önnestads Tegelbruks AB
Kristianstad, tel. (044) 280 48 [Önnestad] Fr, M

BLEKINGE LÄN

Jannebergs Tegelbruk
Karlskrona, tel. 108 87 M, R

HALLANDS LÄN

AB Fajans Tegelbruk
Box 5, Falkenberg, tel. (0346) 101 17, 102 77 Fr, M, R
Falkenbergs Tegelbruks AB
Tegelbruksvägen 15, Falkenberg, tel. (0346) 100 48 Fr, M, R
Sennans Tegelbruk
AB P. Olsson & Co, Hälsingborg, tel. (042) 207 50 [Sennan] Fr, M
Slottsmöllans Tegelbruk
Halmstad, tel. (035) 180 54 Fr
Tjärby Tegelbruks AB
Genevad, tel. (0430) 700 10 Fr, M, R
Trönninge Tegelbruks AB²
Trönninge, tel. Halmstad (035) 400 06 Fr, M

ÄLVSBORGS LÄN

AB Forssa Tegelbruk^{2, 3}
Bollebygd, tel. Borås (033) 850 39, 851 40 EVA-block Fr, M, R
AB Gunnilse Tegel²
Gunnilse, tel. Göteborg (031) 70 30 70, 70 30 90 Fr, M, R
Värnamo Tegelbruks AB
Värnamo, tel. (0370) 117 00 [Hulta Tegelbruk, Berghem, tel. (0320) 410 45] Fr, M, R
Lydde Tegelbruk AB^{2, 3}
Kinna, tel. (0320) 100 24 Fr, M, R
AB Nabbenbergs Tegelbruk²
Vänersborg, tel. (0521) 100 05, 100 69 M, R, T

GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN

Bohustegel AB
Munkedal, tel. (0524) 210 03 Fr, M
Bokenäs Tegelbruks AB²
Galoppvägen 2 A, Partille, tel. (031) 13 13 28 [Bokenäs] M, R, T

KALMAR LÄN

AB Berga Tegelbruk
Larmtorget 5, Kalmar, tel. (0480) 104 52, 112 04 [Högsby] Fr, M, R
Högsby Tegelbruk
Högsby, tel. 111 S

GOTLANDS LÄN

Gotlands nya Tegelbruks AB
Söderväg 10, Box 146, Visby, tel. 154 50 [Havdhem] Fgr, M, R

JONKÖPINGS LÄN

Helmershus Tegelbruks AB
Box 21, Värnamo, tel. (0370) 101 90 .. T
Värnamo Tegelbruks AB
Box 85, Värnamo, tel. (0370) 117 00 .. M, R

SKARABORGS LÄN

Almnäs Bruk AB⁴
Hjo, tel. Hjo (0503) 160 07, 160 17 Fr, M, R
Annefors Tegelbruk⁴
Fridene, tel. Fröjered (0502) 310 05 .. Fr, M, R, T
Hälltorps AB⁴
Vinninga, tel. Lidköping (0510) 501 35 M, R
AB Ingelsby-Igelstorps Tegelbruk⁴
Tibro, tel. (0504) 310 46 M, R
Korsberga Tegelbruks AB^{2, 4}
Box 21, Värnamo, tel. (370) 101 90 [Korsberga] M, R, T
Kvånams Tegelbruks AB⁴
Kvånun, tel. (0512) 920 85 M, R
Mariedals Tegel AB⁴
Lundsbrunn, tel. Skara (0511) 401 08 M, R
Mariesjö Tegelbruk⁴
Drottninggatan 10, Skövde, tel. (0500) 123 28 Fr, M, R
Skara Tegelbruk AB⁴
Skara, tel. (0511) 101 71, 109 50, 121 96 Fr, M, R, T
Värnamo Tegelbruks AB
Värnamo, tel. (0370) 117 00 [Töreboda Tegelbruk⁴ Töreboda, tel. 67] Fr, M, R, T
AB Vara Tegelbruk
Box 93, Vara, tel. Vara (0512) 100 32 M, R

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

Beatelunds Tegelbruk AB
Söderköping, tel. (0121) 100 68, 101 29 Fr, M, R
AB Förenade Tegelbruken
Linköping, tel. Linköping (013) 202 01 [Kallerstads Tegelbruk] Fr, M, R
HTH Industrier AB
Vimmerby, tel. (0492) 120 60 [Hults Tegelbruk, Hycklinge, tel. 9] Fr, M, R, T
Karleby Tegelbruk
Kisa, tel. (0494) 101 18 Fr, M, R, T
AB Ljungs Tegelbruk
Bokhållaregatan 1, Linköping, tel. (013) 202 01 [Ljungsbro] Fr, M, R
Ringarums Tegelbruk
Ringarum, tel. (0121) 300 48 Fr, M, R, T

VÄRMLANDS LÄN

Ranå Tegelbruk
Ransäter, tel. (0552) 300 45 M
AB Säffle Tegelbruk
Säffle, tel. (0533) 101 91, 114 91 Fr, M
Ziegler's Kol & Koks AB
Västra Torggatan 5, Karlstad, tel. (054) 159 80 [Alsters Tegelbruk, Alster] Fr, M, R

ÖREBRO LÄN

Hallsbergstegel AB
Fack 39, Hallsberg, tel. (0582) 111 35 Fr, M
AB Harge Bruk
Jönköping, tel. (036) 187 40 [Hammar, tel. (0583) 700 74] Fr, M

VÄSTMANLANDS LÄN

Arboga Tegelbruk AB
Arboga, tel. (0589) 100 60 M, R, T
AB Heby Tegelverk
Heby, tel. Sala (0224) 307 10 R, T
AB Josefssdals Tegelbruk
Grevturegatan 2, Stockholm, tel. (010) 67 08 40 [Sala] R, T
AB Kanthall⁵
Hallstahammar, tel. (0220) 100 21 [Rälsta Tegelbruk] M, R
Lundqvist & Huddéns Tegel- & Trävaru AB
Kungsgatan 42, Stockholm, tel. (010) 23 38 50 [Vittinge, tel. Sala (0224) 612 70] Fr, M, T

AB Nyby Tegelbruk⁵

Box 93, Enköping, tel. (0171) 302 93 [Tegelbruket Jugansbo, tel. Sala (0224) 520 12] T
Olsson & Rosenlunds AB
Heby. Återförsäljare på alla betydande orter M, R, T
AB Orresta Tegelbruk
Orresta, tel. Enköping (0171) 431 70 R
Sala Tegelbruks AB⁵
Hyttvägen 1, Sala, tel. (0224) 131 60 Fr, M
Sevalla Tegelbruk⁵
Hedensberg, tel. Västerås (021) 620 39 Fr, M, R
AB Starfors Säteri
Heby, tel. Sala (0224) 300 24, 301 70 .. R, T
Vittinge Tegelbruks AB
Vittinge, tel. Sala (0224) 612 80 R, T

SÖDERMANLANDS LÄN

AB P. Janson & Co
Saltängsgatan 15, Norrköping, tel. (011) 291 60 [Tuna Tegelbruk, Enstaberga] M, R
Sundby Tegelbruks AB
V. Trädgårdsgatan 11 A, Stockholm C, tel. (010) 10 72 08, 10 72 23 [Stallarholmen] M
Tegelbruks AB Walla-Katrineholm⁵
Box 13, Valla, tel. (0150) 600 32, 603 38, 602 18, 603 55 [Valla Tegelbruk, Valla; Sköldinge Tegelbruk, Sköldinge] Fr, M, R
Fabr. för arm. tegelskift, Sköldinge, tel. (0157) 502 07

STOCKHOLMS LÄN

Finsta Tegelbruk
Finsta, tel. 120 M, R, T
Sundsviks Bruk AB⁵
Sundsvik, tel. Södertälje (0755) 441 90 Fr, M
Vallentuna Tegelbruk
Vallentuna, tel. (0762) 240 05 R
Aby Tegelbruk
Vallentuna, tel. (0762) 243 65, 244 09 M

UPPSALA LÄN

Ahlsta Kvarn & Tegelbruks AB
Örsundsbro, tel. Enköping (0171) 660 26 Fr, M, R
AB Hagaverken⁵
Enköping, tel. (0171) 302 93, 304 51 .. Fr, M
Salsta Tegelbruk⁵
Wattholma, tel. Uppsala (018) 500 42, 500 27 Fg, M
Vaksala-Eke Lervaruindustri
Uppsala, tel. (018) 270 16 S
AB Waksala Tegelbruk⁵
Hjärnegatan 10, Stockholm K, tel. (010) 50 55 33, 50 05 74 [Brillinge, Uppsala, tel. (018) 214 60, 214 62] Fg, M

KOPPARBERGS LÄN

AB Insjöns Tegelbruk
Insjön, tel. (0247) 700 20, 700 22 Fr, M

GÄVLEBORGS LÄN

Hagaströms Tegelbruks AB
Centralplan 5, Gävle, tel. (026) 200 58 [Hagaström, tel. (026) 973 38] Fr, M
Norrborns Tegelbruk Nya AB
Östermalmsgatan 42, Stockholm Ö, tel. (010) 20 93 17 [Bollnäs, tel. (0278) 201 43] Fr, M
AB Storviks Tegelbruk
Storvik, tel. Storvik (0290) 100 44 Fr, M

JÄMTLANDS LÄN

Välbackens Tegelbruk AB
Kyrkgatan 45, Östersund, tel. (063) 113 85, 196 63, 137 55 [Brunflo] Fr, M, R

VÄSTERNORRLANDS LÄN

AB Utnäs Tegelbruk
Undrom, tel. Kramfors (0612) 610 53 M

VÄSTERBOTTENS LÄN

Tvärans Tegelbruk
Vännäsby, tel. Vännäs (0935) 102 92, Umeå (090) 113 53 Fr, M

¹ Ensamförsäljare för Skåne och Blekinge: Tegelcentralen, Fersens väg 16, Malmö, tel. (040) 734 20.

² Försäljning även genom: Göteborgs Tegel AB, Magasinsgatan 3, Göteborg, tel. (031) 17 38 75.

Försäljning även genom:

³ Tegelkontoret, Kungsgatan 50, Borås, tel. (033) 250 55.

⁴ Tegelkontoret, Rådhusgatan 1, Skövde, tel. (0500) 158 73.

⁵ Tegelbrukens Försäljnings AB, Norrlandsg. 11, Sthlm, tel. (010) 23 31 15.

**SLOTTSMÖLLANS
FASADTEGEL**

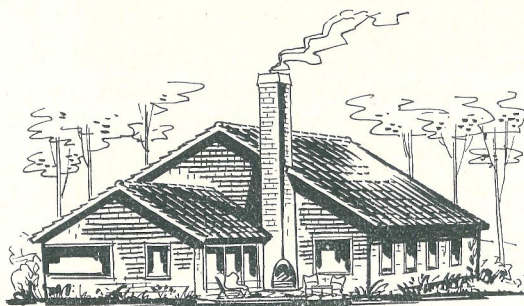
står sig genom sekler

Norre Port i Halmstad
byggd med Slottsmöllans tegel år 1605

**SLOTTSMÖLLANS TEGELBRUK
HALMSTAD
Tel. 035/180 54**

Bygg

**VARMT
VACKERT
UNDERHÅLLSFRI**

TEGEL

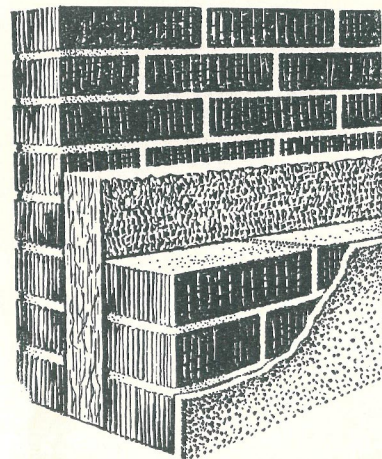
använt i kanalväggen ger
följande fördelar:
underhållsfri fasad
god bränsleekonomi
bättre inomhusklimat
lägsta årskostnader

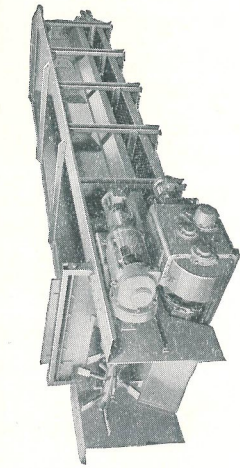
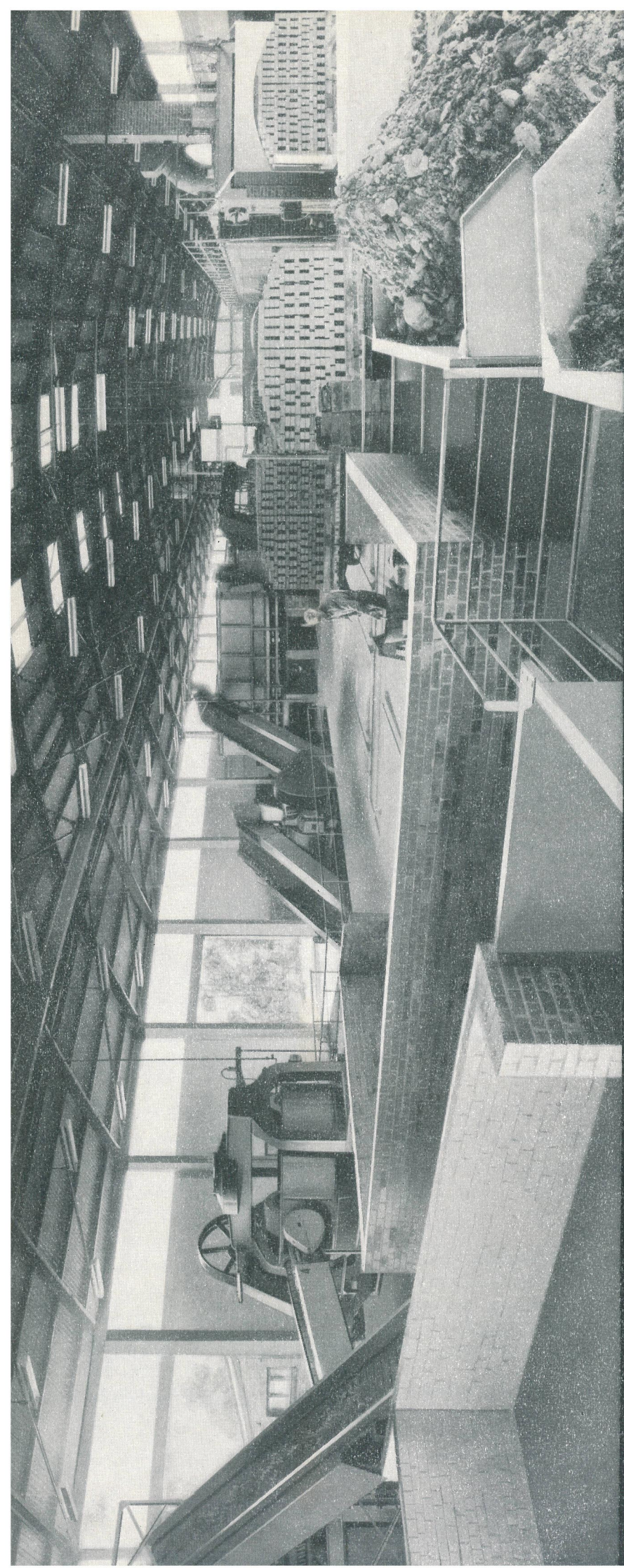
Vi levererar:

- Fasadtegel i olika ytbehandlingar
- Murtegel i olika dimensioner
- Taktegel 1- och 2-kupigt
- Dräneringsrör 2"–8"
- Armerade tegelskift
- Tegelbjälklag

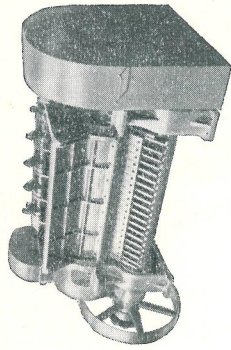
**TEGELKONTORET i
SKÖVDE**

Rådhusgatan 1 — Telefon (0500) 158 73, 150 73

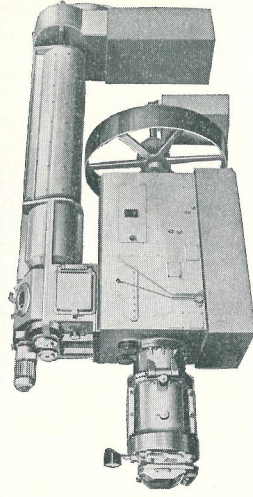

Lådmatare 6 m A.A. med PIV-kuggdrev

Valskross med matarhaspel

Vakuumaggregat PZVM 50/60

För projektering och förbättring av Eder anläggning:
Generalrepresentant för Sverige och Danmark:

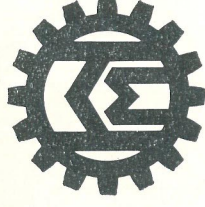
Ingenjörfirmanet VIGGO BENDZ
 Roskildevej 519—23 Köpenhamn-Glostrup
 Tel: (01)96 4122 - Tx: 2985

Representant för Norge:

Sivilingeniør **J C FALKENBERG** Rådhusgatan 30 Oslo

Händle-planerad fasadtegelfabrik

Hela anläggningen har projekterats av firma Karl Händle & Söhne, Mühllacker, som även levererat beredningsmaskinerna och pressen. I leveransen ingår: Två lådmatare, fyra lamelltransportörer, valskross, kollergång med tallriksblandare och transportsäckå, fivalsverk, matarsump och vakuumaggregat.

HÄNDLE MÜHLACKER

KARL HÄNDLE & SÖHNE · MÜHLACKER/DEUTSCHLAND
 Keramikmaschinen · Transportanlagen

tegel

och tegelkonstruktioner

Den byggnadstekniska utvecklingen har skapat nya områden för användning av tegel. Vänd Er till oss då det gäller upplysningar om tegel och dess användning. Vi ställer till Ert förfogande teknisk expertis av högsta klass, STIF:s byggnadstekniska försöksstation samt tegellaboratoriet hos IVA i Stockholm.

Nybyggnad för AB Addo
Arkitekt och konstruktör: Sven Jonsson, Malmö
Entreprenör: SIAB, Malmö

AB Bara Tegelbruk
Borgeby Tegelbruk
Böringe Tegelbruk
AB Försökstegelbruket
Högs Tegelbruk AB
AB Kaniks Tegelfabrik
AB Lomma Tegelfabrik
Minnesberg Tegelbruks AB
Skurups Tegelbruk AB
Weberöds Nya Tegelbruks AB
Östra Grevie Tegelbruk AB

Tegelcentralen

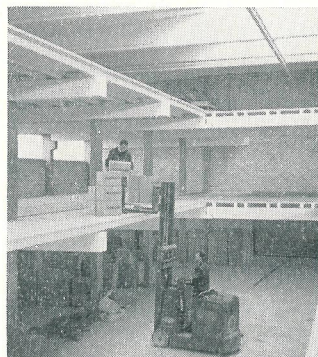
Fersens väg 16, Malmö C, tel. 734 20

TEGEL

ORGAN FÖR SVERIGES TEGELINDUSTRIFÖRENING
ÅRGÅNG 53 NR 1 1963

INNEHÅLL:

LAGERBYGGNAD I JORDBRO	2
Av byggnadsingenjör <i>Einar Dahlberg</i> . En redogörelse för konstruktionen av kanalväggar med stora ytor.	
SAMORDNAD TEGELFÖRSÄLJNING	6
Ett reportage från Tegelbrukens Försäljnings AB i Stockholm.	
ADDO BYGGER	12
Av civilingenjör <i>Sven Jonsson</i> . En beskrivning av Addos nya fabriksanläggning i Malmö.	
KLIMATKARTOR ÖVER EUROPA	20
Den europeiska tegelindustriföreningen har givit ut en serie klimatkartor, som presenteras här.	
SKORSTENAR, SLARVFEL OCH KONTROLL	22
Av ingenjör <i>Åke Hedwall</i> , skorstensfejarmästare i trakt 12, Stockholm.	
NOTISER	24

Omslagsbilden visar en interiör från Addo's stora lagerlokal vid den nya fabriksanläggningen i Malmö. Bilden är tagen av Stenbergs Illustrationsbyrå, Malmö.

REDAKTIONSKOMMITTÉ: DIREKTÖR G. CAMITZ, SALA, DIREKTÖR H. GRÖNKWIST, KATRINEHOLM, DIREKTÖR KNUT WRÅKE, MALMÖ. REDAKTÖR OCH ANSVÄRIG UTGIVARE: CIVILINGENJÖR R. ELGENSTIERNA · REDAKTIONSSSEKR.: INGENJÖR JONAS NAUCLÉR. : TEGEL UTKOMMER MED 4 NR PER ÅR. INTRESSERADE FÅR TIDSKRIFTEN KOSTNADSFRI. EFTERTRYCK MED ANGIVANDE AV KÄLLAN TILLÅTET.

TEGELS REDAKTION: TELEFON 08/10 80 51 ENGELBREKTSGATAN 29, STOCKHOLM Ö

Tegel används i mycket stor utsträckning i moderna industribyggnader, och inte minst kanalväggen har visat sig vara en mycket lämplig konstruktion. Ofta är det fråga om utfackningsväggar, men många gånger är det också fråga om bärande tegelkonstruktioner, och tendensen tycks gå mot allt större väggytor. I den följande artikeln beskrivs en mycket stor byggnad med utfackade kanalväggar av tegel. Så stora och slanka väggskivor, i detta fall på ca 100 m², bereder ofta konstruktionsmässigt vissa svårigheter på grund av de stora vindkrafter som påverkar dem. Artikeln beskriver en intressant lösning av problemet, utarbetad vid Huskonsultbyrån HKB AB, Stockholm.

LAGERBYGGNAD I JORDBRO

AV BYGGNADSSINGENJÖR EINAR DAHLBERG

Under åren 1961—62 uppförde AB Ählén & Holm en större centrallagerbyggnad i Jordbro söder om Stockholm.

Generalentreprenör för bygget var byggnadsfirman Anders Diös AB.

Byggnaden uppfördes i en våning med en inre fri takhöjd av 6,6 m och med planmåtten 198 × 198 m.

Beställarens önskemål att få så stora fria golvytor som möjligt uppfylldes då pelarindelning för de inre facken bestämdes till 22 m i båda riktningarna. Dessa stora spännvidder medförde önskemålet om en så lätt tak-över-byggnad som möjligt. Man valde då en stomme av stål såväl i pelare som takbalkar, samt yttertak av plåt, värmeisolerat på översidan med kork, som täcktes med dubbla lager takpapp.

Vid den statiska utformningen av bärbalkarna för takkonstruktionen placerades sekundärbalkar med ett inbördes avstånd av 11 m, vilket medförde extra pelare i fasaderna.

Takkonstruktionen krävde således en pelarindelning på c/c 11 m i fasadlinjerna.

Undergrunden var av relativt god beskaffenhet och bestod av sandblandad pinnmo. Grundläggningen utfördes med grundplattor under pelarna. Utefter fasadväggarna sammanbands dessa med betongbalkar, vilka i sin tur skulle bära ytterväggskonstruktionen.

Som fasadmaterial i ytterväggarna valdes fasadtegel. Fasadväggarna utfördes som två 1/2-sten skal, ett utvändigt av rött frostbeständigt valsat fasadtegel och ett invändigt av gult fasadtegel, båda murades i löpskift. Emellan de båda skalerna, som murades med ett mellanrum på 9 cm, placerades som värmeisolerings 8 cm mineralullsskivor.

Fasadväggarna skulle dragas över takkonstruktionen ca 30 cm på dess högsta nivå och friläggas från densamma ur rörelsesynpunkt. Detta medförde en murningshöjd på över 9 m. I sidled var som redan nämnts spännvidden mel-

Ahlén & Holms lagerbyggnad i Jordbro med utfackningsväggar i kanalmurkonstruktion av tegel.

lan stålpelarna 11 m. Dessa stora spännvidder för murverket, i såväl höjd- som sidled, beredde en del bekymmer vid den konstruktiva utformningen.

Under byggnadstiden måste man ta hänsyn till vindbelastning från båda sidor. Hänsyn måste tagas till såväl krymp- som temperaturspänningar och även till det arbetstekniska utförandet.

Alternativa lösningar av konstruktionen utarbetades och jämfördes kostnadsmässigt. Man fann att om man armerade murverket med en stege av plattstål ställde detta sig fördelaktigt ur samtliga ovan framförda synvinklar. Stegen utfördes som ett hopsvetsat fackverk med två längsgående plattstål av 6×63 mm. Yttersta tvärförbindningen utformades med ett spår som griper in i pelarens fläns. Stegarna, som helt bäddades in i murbruk, kunde i detta fall placeras så glesst som i var 11:e liggfog med början på ca 2,5 m vägghöjd.

Stegarna beräknades överföra spänningar av moment och tvärkrafter mellan de båda tegelskalen och man fick dessa på så sätt att samverka som en vägg. Väggen blev således armerad symmetriskt och man kunde ta vindbelastningen från vilken sida som helst.

Från arbetsteknisk synpunkt visade det sig att metoden var enkel att genomföra och till och med lättare än man först trodde. Provbekastning av väggen tänktes till en början arrangeras men inställdes då vädrets makter redan efter det två fack murats såg till att full storm rådde under ett par dagar.

En kontrollbesiktning efter denna naturens egen provbelastning, visade att murning kunde fortsätta efter givna riktlinjer.

På nästa uppslag visas ett 11 meters fack av väggen mellan två stålpelare. Här ser man var plattstålstegarna lagts in. På dessa väggpartier har mellan stegarna, som extra förankring mellan tegelskalen, murats in en rad kramlor av $\varnothing 4$ mm galvaniserad tråd.

Som framgår av bilden har väggens övre och nedre partier kramlats samman med ett antal kramlor av $\varnothing 4$ mm galvaniserad tråd och här har även lagts in erforderlig armering av $\varnothing 8$ Ks 40.

Tegelskalen har murats med kalkcementbruk KC 11/4.

Runt öppningarna för portar och utlastningsluckor vid lastkajen har en U-formad profil av plåt monterats. Denna ram är så utformad och dimensionerad att den både utgör hörnskydd för murverket och överför lasten från ovanför liggande väggpartier till grundbalken. Profilen har kramlats in i murverket.

På detaljerna ser man hur stegarna bäddats in i kalkcementbruk även på den fria delen mellan tegelskalen, detta för att få ett önskat skydd mot rostbildning.

Observera även det spelrum som getts stegarna vid pelarflänsen. Stegarna ligger lösa mot flänsen och har rörelsefrihet såväl i sid- som höjddled.

Byggherre: AB Ahlén & Holm.

Arkitekt: Eglers stadsplanebyrå.

Byggnadskonstruktör: Huskonsultbyrån HKB AB.

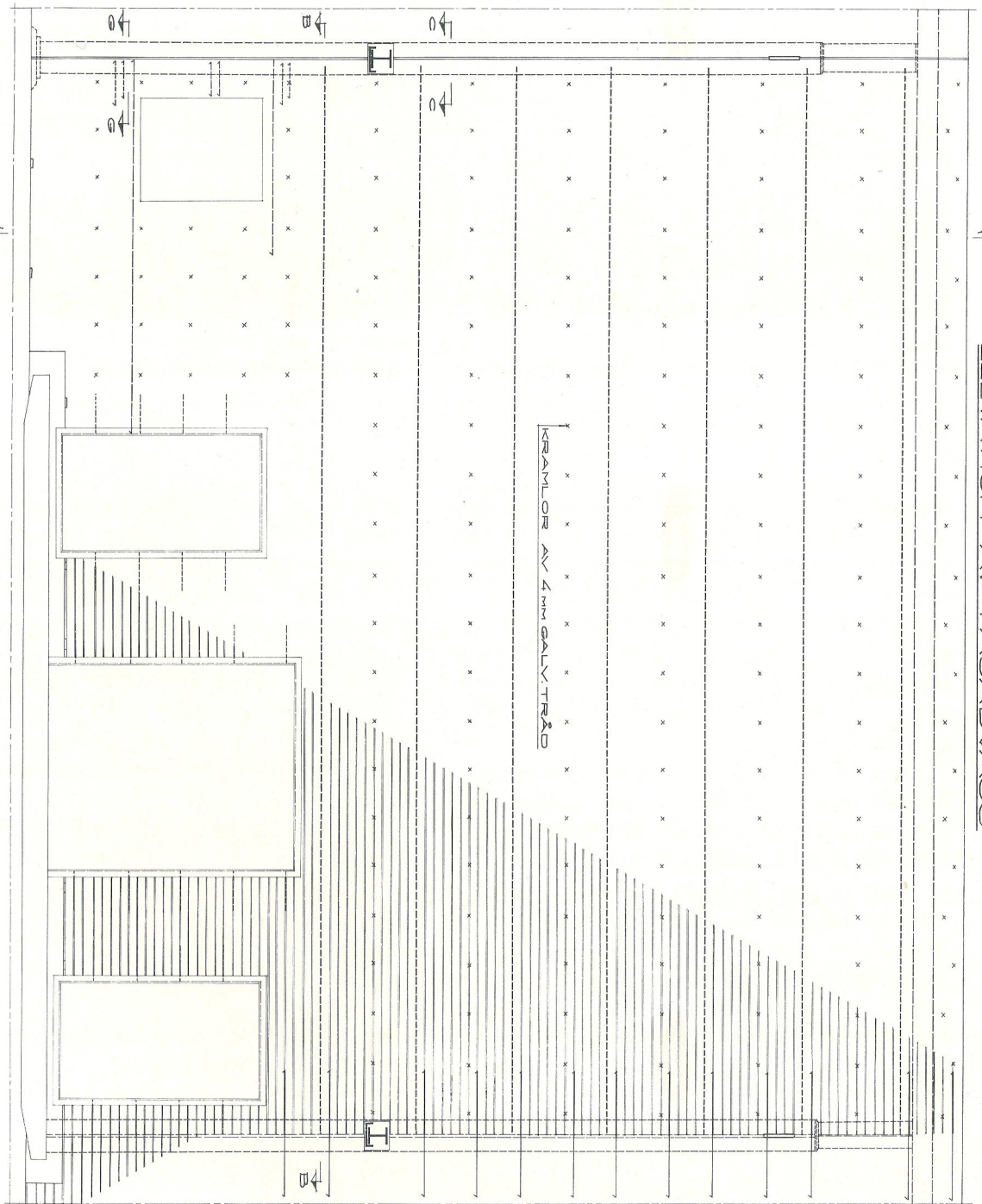
Konstruktör av stålstommen: Prof. Hjalmar Granholm.

VVS-konstruktör: AB Björklund & Vedin.

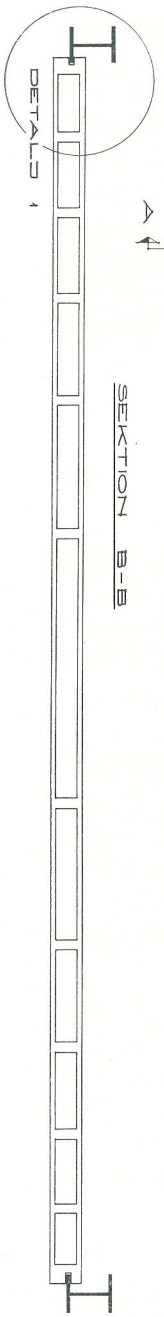
El-konstruktör: Elektriska Prövningsanstalten AB.

Byggnadsentreprenör: Byggn.-firman Anders Diös AB.

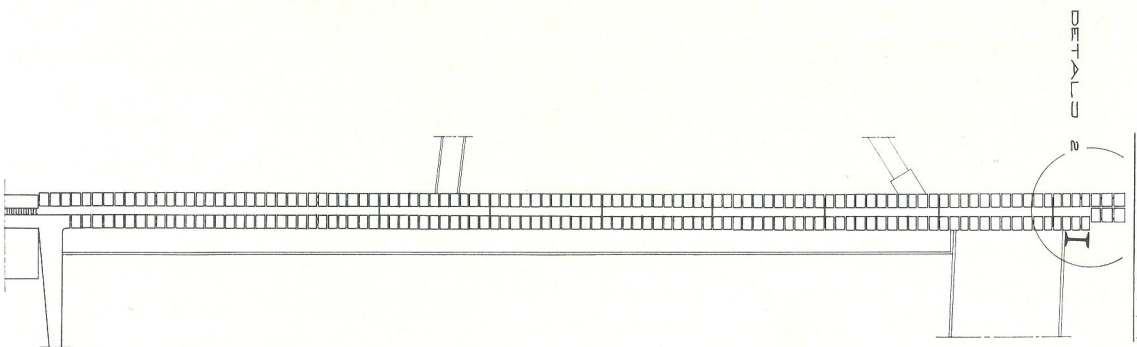
ELEVATION AV FASADBYGGG

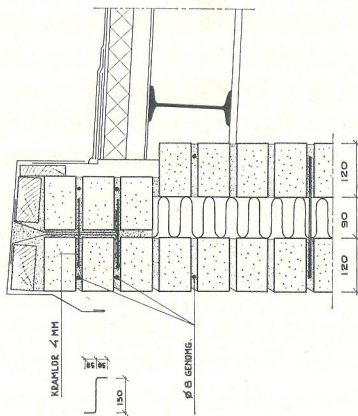
SEKTION B-B

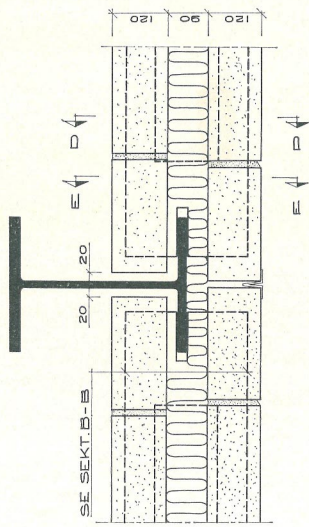
SEKTION A-A

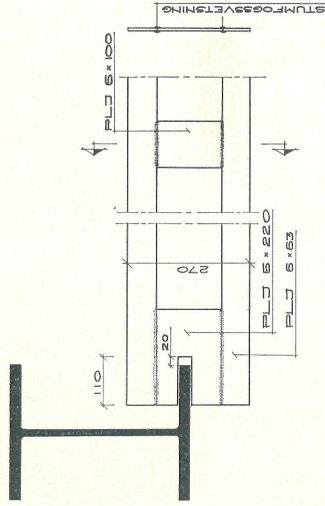
SEKTION A-A (DETALJ 2)

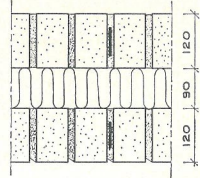
SEKTION C-C

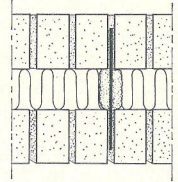
SEKTION B-B (DETALJ 1)

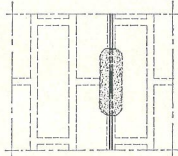
SEKTION D-D
PLATTJÄRNET
KRYNGMÅLAS
GRAHT

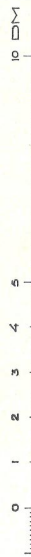
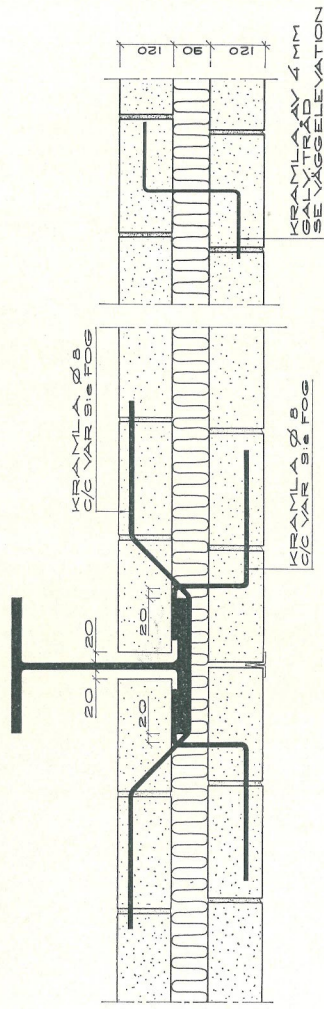
SEKTION E-E

SEKTION F-F

SEKTION G-G

Detta uppslag visar en sektion av utfackningsväggarna i Ahlén & Holms lagerbyggnad i Jordbro. I princip är det en vanlig dubbel isolerad tegelvägg, "kanalvägg", det intressanta med denna konstruktion är hur man tar upp horisontalkrafterna på denna stora väggyta med hjälp av "stegar" som murats in vid vart 11 skiff.

Direktör i Tegelbrukens Försäljnings AB är tekn. lic. Claes Hedin.

I vår serie presentationer av tegelindustrins försäljnings- och konsulentorganisationer har turen nu kommit till Tegelbrukens Försäljnings AB, som har Mellansverige som försäljningsområde med Stockholm som centralpunkt.

Norrandsgatan 11 är den välkända adressen till Stockholms Byggnadsförening, men man finner även andra hyresgäster i den fastigheten. I entrén sitter en skyltskåpsrad, och på en skylt kan man bl. a. läsa blandarcitatet "Har vi trä att bygga rådhus?" Ett svar ges också: "Lös problemen med TEGEL." Ansvarig för den uppmaningen är Tegelbrukens Försäljningsaktiebolag, som har sitt kontor 3 trappor upp. Hur Försäljningsbolaget hjälper till att lösa problemen med tegel har TEGEL fått reda på vid en pratstund med företagets chef, teknologie licentiaten Claes Hedin.

Alla tegelbruk av betydelse i mälardistriktet är delägare i Tegelbrukens Försäljnings AB. Bolaget bildades redan 1928, och dess huvuduppgift var då att samordna leveranserna av murtegel inom mälardistriktet, så att tegel togs från det bruk som låg lämpligast till i förhållande till arbetsplatsen.

Motsvarande uppgifter har man fortfarande, men verksamheten är nu mycket mer omfattande. Bortsett från rent lokala leveranser är Försäljningsbolaget ensamförsäljare för de anslutna brukerna. Försäljningsområdet omfattar Södermanland, Stockholm och Stockholms län, Västmanlands län och Uppsala län. Bolaget är representerat av återförsäljare på ett stort antal platser, bl. a. Nyköping, Eskilstuna, Västerås, Köping och Uppsala. Kontakten med kunderna sker dock i de flesta fall direkt med kontoret i Stockholm.

En av fördelarna med försäljningsbolaget är att man kan vända sig till *ett* ställe och både få

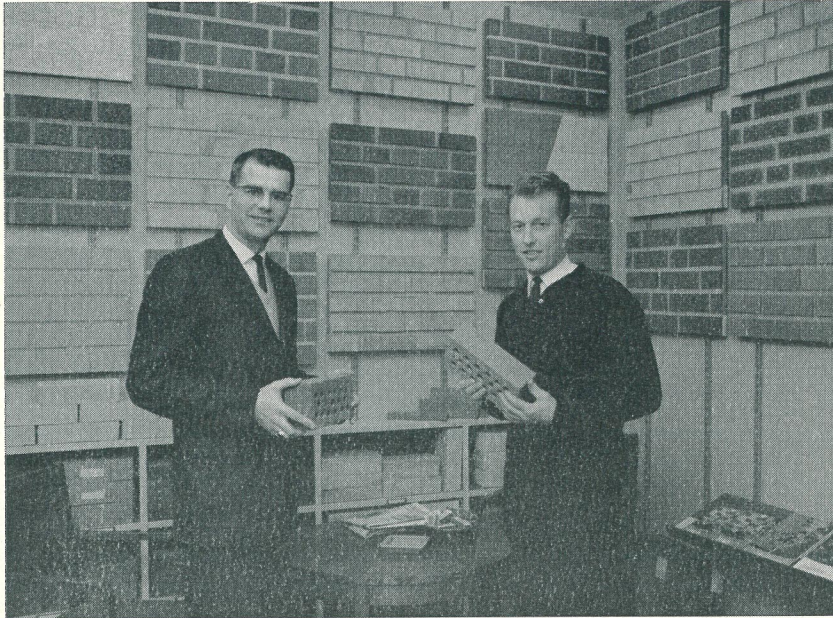
SAMORDNAD TEGELFÖRSÄLJNING

allt slags tegel och besked om tegelbrukets leveransmöjligheter inom ett stort område. Samordningen av leveranserna, så att murteglet levereras från närmast belägna bruk, gäller ännu, men har fått mindre betydelse i och med att fasadtegel-försäljningen blivit så omfattande. Beträffande fasadtegel är transportkostnaden inte lika avgörande, där är det viktigare att man får just det utseende man vill ha.

I det sammanhanget har Försäljningsbolaget en betydande serviceuppgift som kontaktorgan för arkitekter och projektörer. Att välja rätt fasadtegel till ett större projekt kan vara en svår uppgift, men någon av Försäljningsbolagets personal, som känner tidigare leveranser väl, tar med arkitekten och byggherren i en bil och tittar på redan byggda hus. Endast "prover" i full skala kan ge en helt rättvis bild av hur ett fasadtegel kommer att ta sig ut, och under en sådan åktur blir det lätt för vederbörande att bestämma vilken tegelsort som passar bäst.

Den stora efterfrågan på tegel försöker försäljningschefen ingenjör Sten Stegnelius tillmötesgå på bästa sätt.

Försäljningsingenjören Per Jan Löfstedt och hr Erland Bergström, som sköter ordermottagningen, demonstrerar tegel i Försäljningsbolagets mottagningsrum.

Kassör Folke Nordén har ett ljus och behagligt arbetsrum.

Chefens sekreterare, fröken Ulla Eriksson, har för ett ögonblick tittat in till fru Gun Winnerfalk, som sköter den nya elektroniska faktureringsmaskinen.

En angenäm telefonbekantskap gör man när man ringer upp Försäljningsbolaget och fru Marianne Zickerman svarar i växeln.

Många blivande villabyggare konsulterar också Försäljningsbolaget. I mottagningsrummet har de möjlighet att studera olika tegelsorter och få upplysningar om priser och utformning m. m. Valet av fasadtegel till den egna villan är ju en viktig detalj, som inte minst frun i huset är intresserad av. Det är därför långt ifrån ovanligt med damer i Försäljningsbolagets besöksstolar.

Den som har ansvaret för kundkontaktarna är försäljningschefen, ingenjör Sten Stegnelius. Som medhjälpare har han en försäljningsingenjör, vars huvuduppgift är att uppsöka arkitekter och konstruktörer för att få del av deras problem och försöka hjälpa dem. Han informerar dem om tegelprodukter och introducerar nyheter på tegelmarknaden och lämnar anvisningar om hur de bäst skall användas.

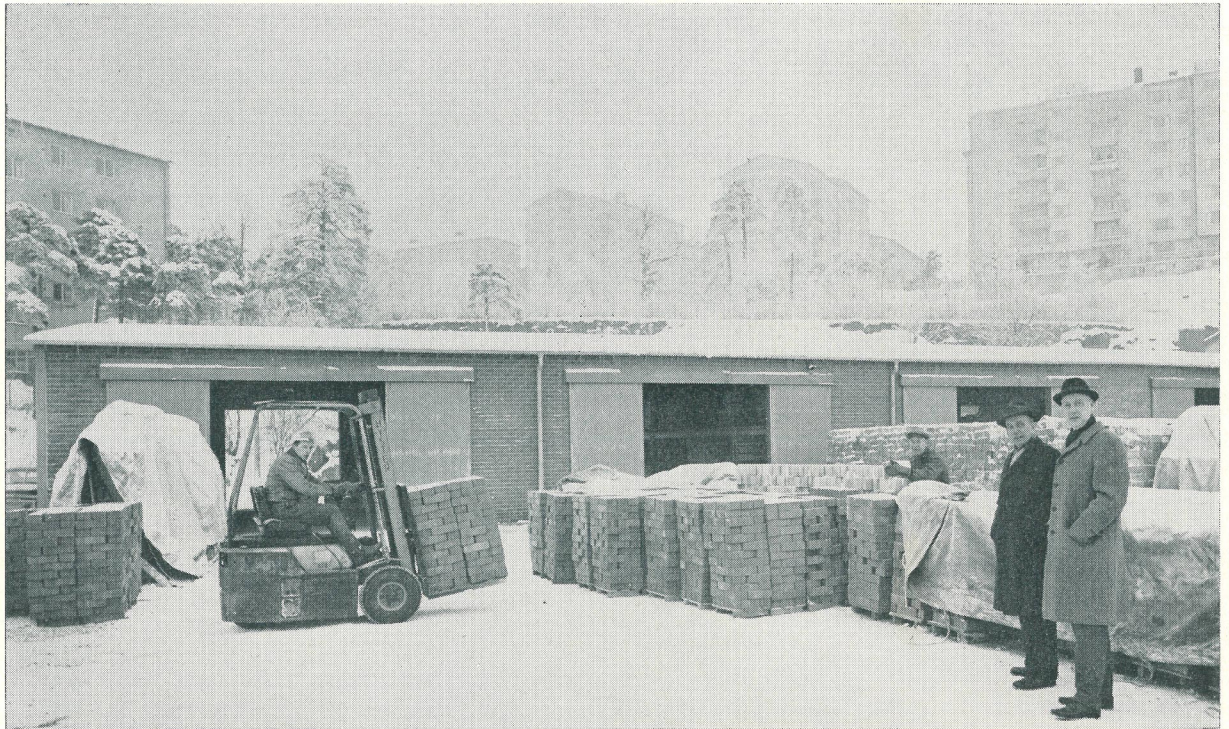
Själva leveransverksamheten sker genom en expedition, som sköter avrop och har kontakten med dem som svarar för leveranserna hos respektive fabrikant. Detta gäller i första hand större leveranser, för minutförsäljning och smärre byggmästarleveranser svarar Försäljningsbolagets lager vid Hornsbergsstrand. Detta lager är

väl sorterat, dit kommer ständigt leveranser från fabrikanterna. Vid Hornsbergsstrand finns därför den fullständigaste sorteringen tegel, och dit kan man vända sig när man vill ha en överblick över alla fasadtegelsorter som saluförs av Försäljningsbolaget. För att man lättare skall få en uppfattning om hur teglet ser ut i det färdiga murverket har intill lagret en provmur murats upp med olika tegelsorter.

Även i andra avseenden utövar Försäljningsbolaget en betydande kundservice, nämligen genom kontakter med byggnadsnämnder, Byggnadsstyrelsen och andra i byggfrågor beslutande organ. Med byggnadsnämnder diskuteras t.ex. konstruktionsfrågor och med stadsarkitekter m. fl. estetiska problem, allt för att hjälpa kunderna att få sina önskemål tillgodosedda.

Utöver vad som här berättats om Försäljningsbolaget har direktör Hedin några speciella synpunkter på verksamheten:

Hos försäljningsbolaget kan arkitekter, konstruktörer och byggherrar få de uppgifter de behöver om de olika tegelfabrikaten och behöver alltså inte fara runt och skaffa in de enskilda

Tegelhanteringen vid Försäljningsbolagets lager vid Hornsbergsstrand sköts rationellt med gaffeltruckar.

fabrikanternas uppgifter. Detta måste anses vara en stor fördel, inte minst under nuvarande förhållanden med rådande tegelbrist. För de anslutna fabrikanterna är det ju också mycket stora svårigheter att bedöma kundernas likviditet. På försäljningsbolaget måste hela tiden denna fråga bedömas, och även kreditriskerna samlas alltså hos oss.

En annan betydelsefull, man kanske skulle kunna säga biuppgift, har försäljningsbolaget fått genom att fabrikanterna samlas vid våra tämligen ofta återkommande styrelsesammanträden och därvid utbyter informationer av teknisk och ekonomisk karaktär. Det är lättare för en sådan grupp att hålla sig à jour med vad som händer än om var och en enskild skall försöka få motsvarande uppgifter.

Genom samarbete inom en vidare ram med liknande försäljningsorganisationer kan också en verksamhet till allmän nytta för tegelfabrikanter i hela landet och deras kunder komma till stånd.

Till slut vill jag säga några ord om den rådande tegelbristen. Inom vårt Mellansverigeområde kommer en expansion av tegelindustrin att äga rum. För närvarande pågår utbyggnad vid flera tegelbruk, och resultatet härav kommer troligen fram under detta år. En kommande planerad nyanläggning får en kapacitet av bortåt

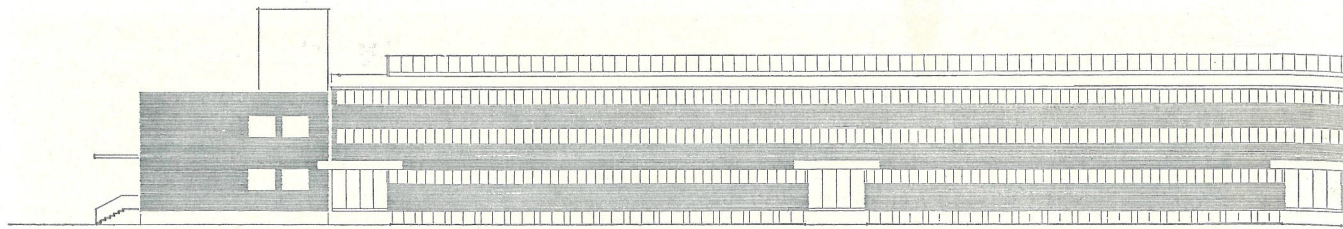
15 milj. tegel, och denna anläggning blir förmodligen färdig mot slutet av 1964. Vi rustar alltså upp för att möta den stigande efterfrågan, som på senare tid rått på tegel.

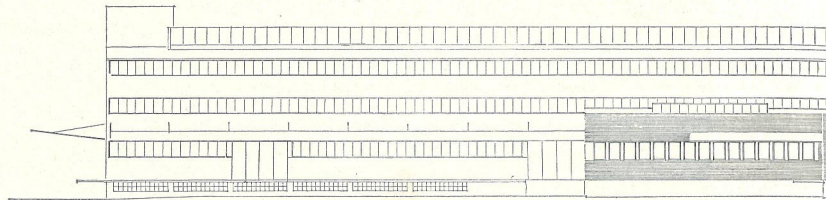
Förvaltare Sven Löfstedt sköter minutförsäljningslagret vid Hornsbergsstrand med hjälp av hr Göte Elmeborg, som sitter till höger.

Denna plåtskulptur sitter på gaveln till ett HSB-hus i Alingsås. Den är utförd av konstnären Nandor Wagner i Lund, som arbetat i samförstånd med husets arkitekt Kornéli Pajor.

FASAD ÅT ÖSTER 1:500

FASAD ÅT VÄSTER 1:500

ADDO BYGGER

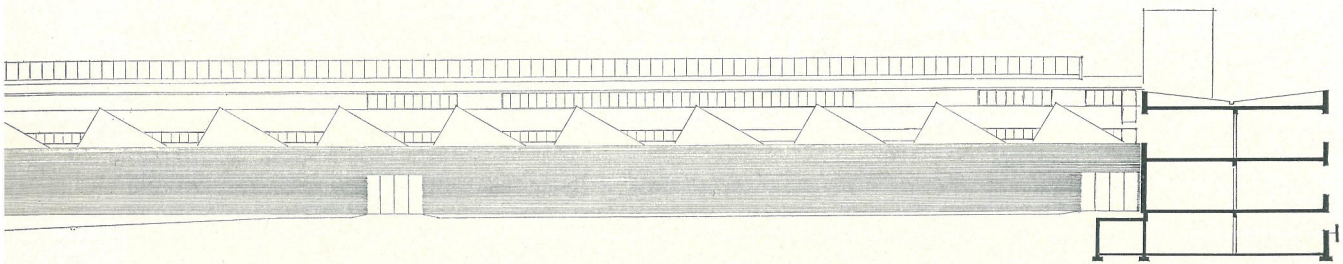
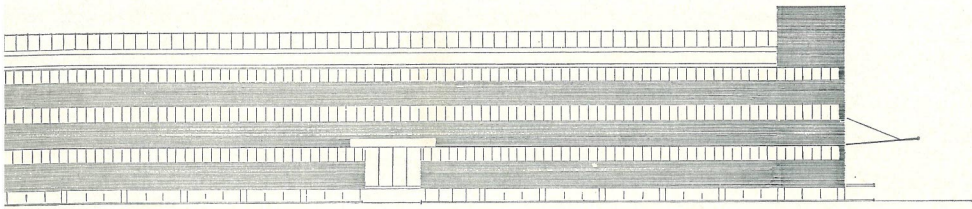
AV CIVILINGENJÖR SVEN JONSSON

I början av år 1960 startade projekteringen av tillbyggnader för Addo i Malmö. Den anvisade tomten ligger på ett avstånd av 150 m från moderföretaget, varför de nya husen förbands med en tunnel, som utformats för trafik med truckar. Den innehåller även ledningar för vatten, elström, rörpost m. m.

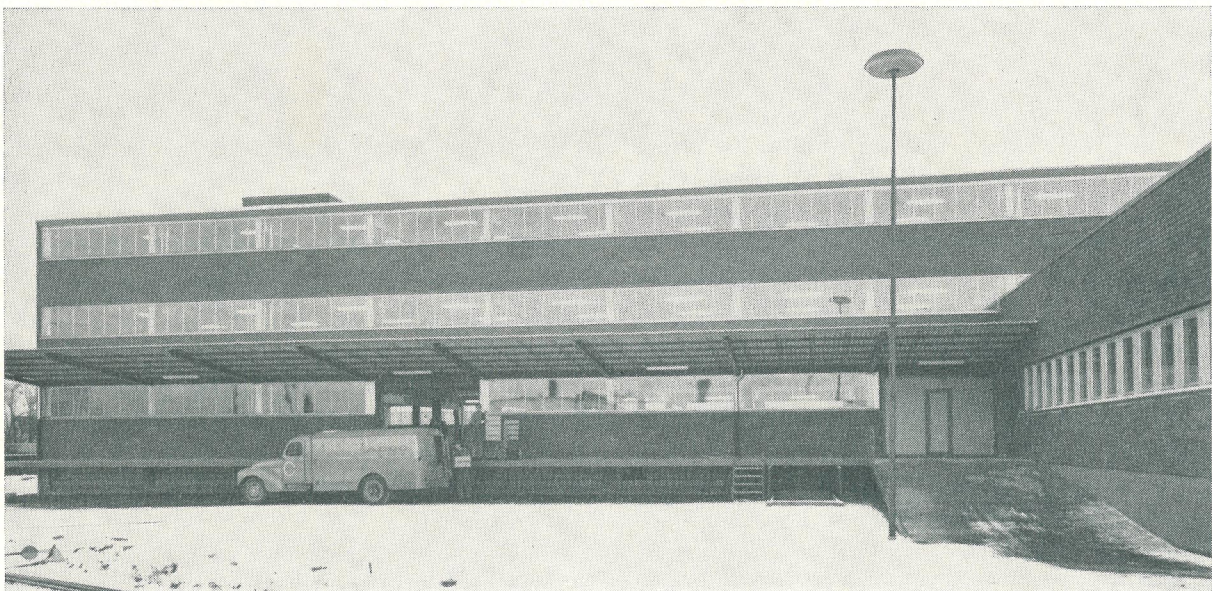
I princip förekommer tre olika hus, nämligen för kontor, verkstad och förråd. Planlösningen har skett på ett nät av kvadratiska rutor med sidans längd = 4,0 m. Denna modul har i hög grad underlättat projektering och byggande.

Den bärande stommen är av betong. Ytterväggarna består av $2 \times \frac{1}{2}$ -sten tegel och mellanliggande mineralullsskiva. Utvändigt användes rött fasadtegel med såväl rött som svart fogbruk samt invändigt i verkstad och förråd gult fasadtegel med vitt fogbruk. Modulformat tillämpas genomgående.

Kontoret om två våningar och källare är konstruerat för påbyggnad med ytterligare två våningar. Betongpelare 20×20 cm c/c 1,0 m i fasad uppbära platsgjutna bjälklag. Bröstningarna av $\frac{1}{2}$ -sten fasadtegel jämte isolering vilar

Addos nya fabriksanläggning i Malmö omfattar bl. a. en rymlig lagerlokal. Här ses förrådets fasad mot väster.

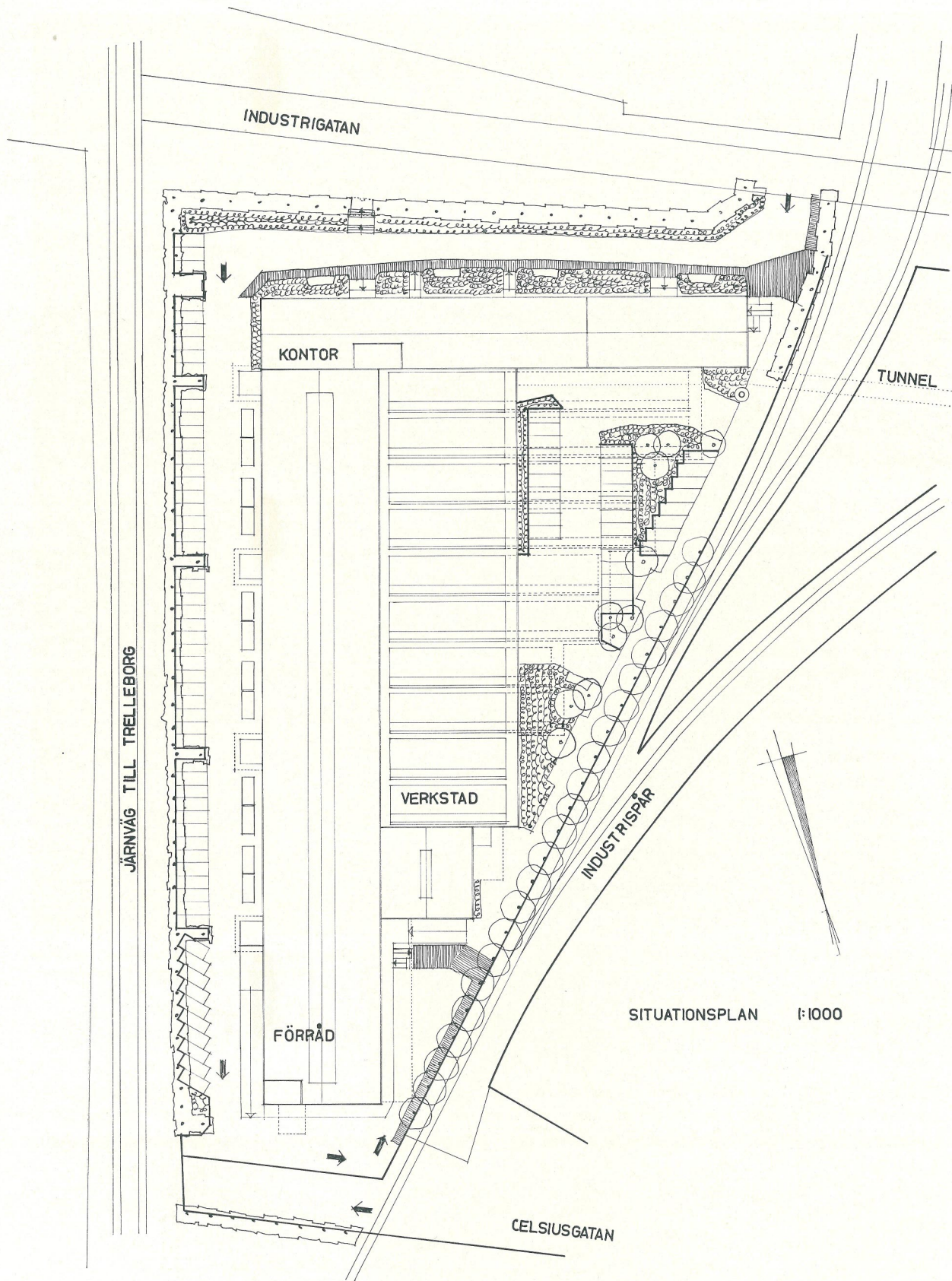

I vinkeln mellan kontor och verkstad i väster visar anläggningen upp dessa rena linjer.

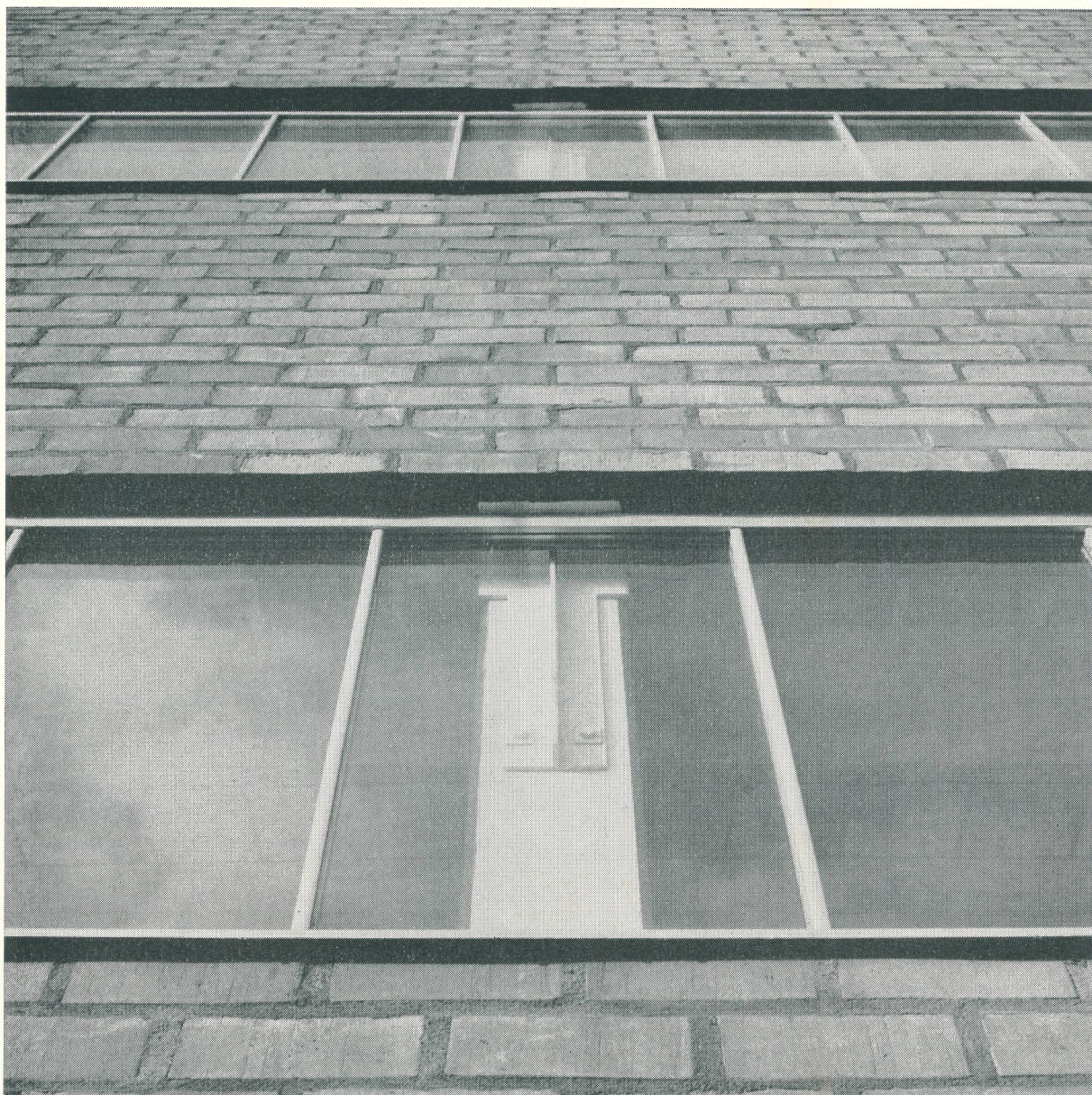
på vinkeljärn, som förankrats i bjälklagskanten. Hissmaskinrummet har placerats så högt att det icke behöver lyftas vid påbyggnad en våning.

Verkstaden i en våning har golv på mark med hänsyn till de tunga maskinerna. Shedtaket lanterniner vetter mot norr med fönster, som lutar 60° . Ledningar för elström, vatten, tryckluft m. m. hänges på taket, vilket medför större flexibilitet än det föråldrade systemet med ledningsdragning i golv. Monterbara pelare och balkar av förspänd betong uppbär shedtaket av armerade lättbetongplattor och två lag papp resp. fönster av glas. Ytterväggarna av $2 \times \frac{1}{2}$ -stens tegel kan lätt rivas vid utbyggnad.

Förrådet innehåller källare och tre våningar. Nyttig last är för det nedersta bjälklaget $1\,000\text{ kg/m}^2$ och de två övre 500 kg/m^2 . De båda övre bjälklagen om $4\,000\text{ m}^2$ byggdes av förspända betongkassetter $1,0 \times 4,0\text{ m}$. Man kan således vid behov taga bort kassetter, om den vanliga takhöjden är för liten för skrymmande föremål. I den 20 m breda och 140 m långa byggnaden är förutom nämnda bjälklag hela stommen av pelare och balkar utförda av förspänd betong. Taket består av armerade lättbetongplattor. I ytterväggarna av $2 \times \frac{1}{2}$ -sten tegel sitter genomgående fönster, varför tegelväggen hängt upp på varje pelare med stålbeslag.

Plan över Addos nya fabriksanläggning i Malmö.

Detaljbild från förrådet. De som längsgående band utformade tegelväggarna är dubbla med mellanliggande isolering. Den yttre väggskivan har som grundelement fabriksstillverkade förspända tegelskifi, som lagts upp på stålbeslag på de bärande betongpelarna.

Beklagligtvis har vi icke lärt oss att tillverka tegelement, men jag har från välinformerat håll erfarit att de snart skall lanseras av några tegelbruk. För ifrågavarande projekt hade ett element av storleken $1,5 \times 4,0$ m varit mycket användbart. Då hade hela stommen tillhört elementbyggeriet.

Eftersom de flesta tekniska problem innehåller en ekonomisk faktor och de flesta byggherrar visar stort intresse för byggnadskostnader, redovisas här några data om ytor, volymer och kostnader för Addos nya byggnader.

	Golvyta	Volym
Förråd	9 500 m ²	31 600 m ³
Verkstad	2 200 m ²	11 200 m ³
Kontor	2 900 m ²	9 400 m ³
	<hr/>	<hr/>
	14 600 m ²	52 200 m ³

Byggnadskostnad = 5,3 milj. kr.

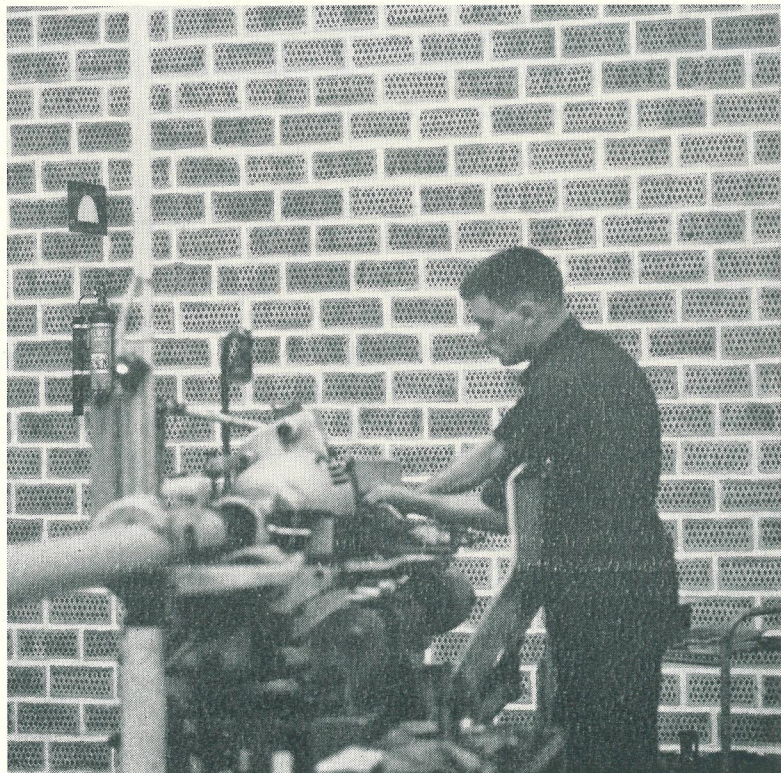
Kostnad per m² = 360 kr.

Kostnad per m³ = 100 kr.

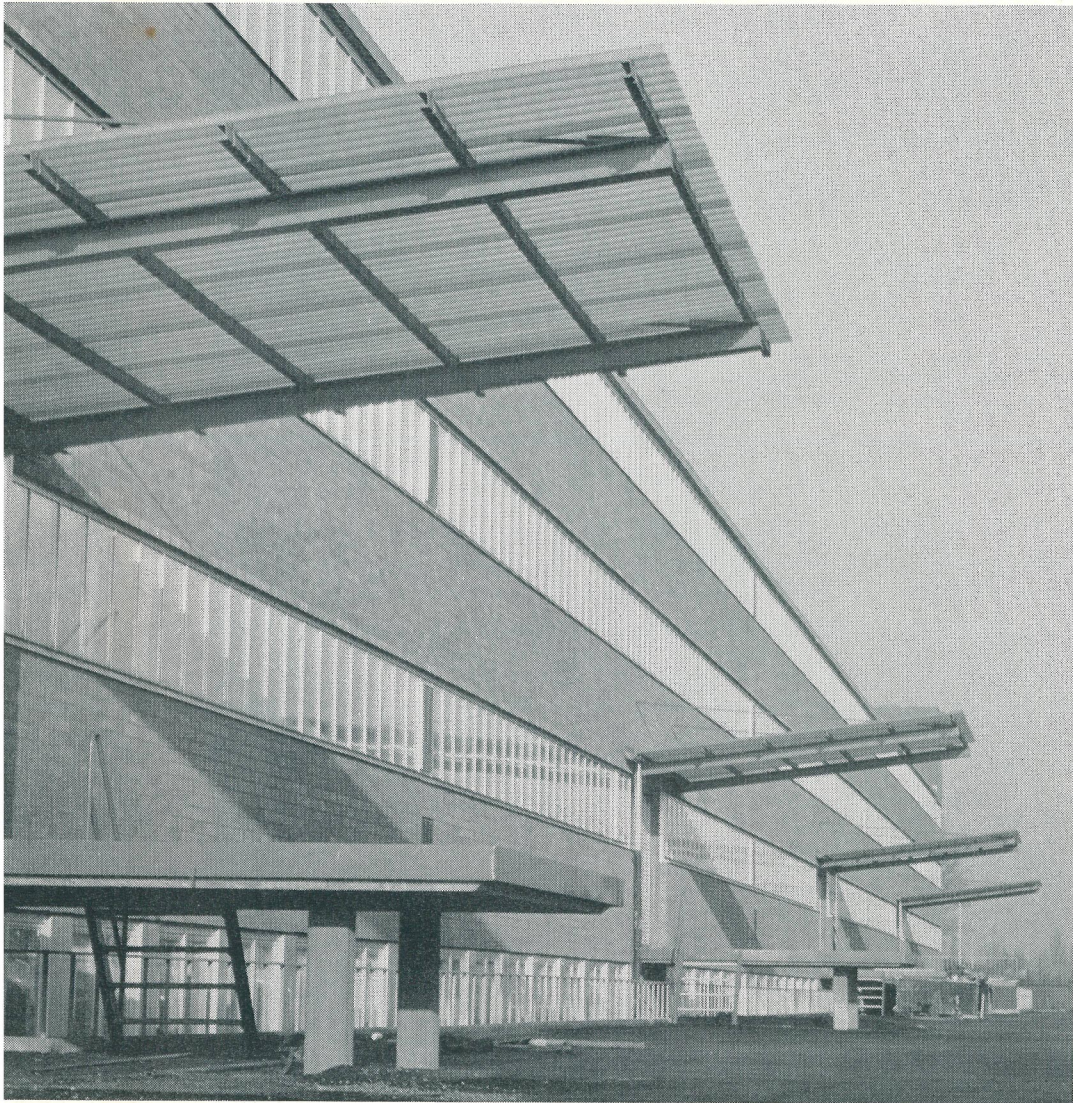
Material har valts med hänsyn till minimala underhållskostnader: fasadtegel ut- och invändigt, fönster, dörrar och portar beklädda med

Interiör av förrådet, som är dimensionerat så att all hantering skall kunna ske med gaffeltruckar. På vissa partier kan det öppna mittutrymmet byggas över med förtillverkade bjälklagselement om lagerutrymme behövs ökas.

I verkstaden har ljudabsorberande väggar åstadkommits genom att hål- teglet i den inre väggskivan ställts på högkant.

Förrådets fasad mot öster.

Konstruktioner: Civilingenjör Sven Jonsson.
VVS-konsult: Ingenjör Gösta Cronholm.
Ventilationskonsult: Ingenjör G. Dahlqvist.
Elkonsult: Civilingenjör Charles Betts.
Byggnadsentreprenör: SIAB.
Elentreprenör, starkström: Elektro-Sandberg.
svagström: AEG.
VVS-installatör: Celsius AB.
Ventilationsinstallatör: AB Ventilator.

aluminiumplåt, alla plåtbeslag av aluminium etc. Byggnadskostnaden inkluderar förutom VVS- och elinstallationer också den ovannämnda körbara kulverten, en 30 m hög skorsten, 4 000 m² asfaltbeläggning på gårdsplanen, två hissar à 3 ton samt såg- och sadelformade lanterniner i stor utsträckning. Kök och matsalar, klädrum och tvättrum inrymmer i kontorsbyggnaden. Uppvärmning sker i kontor och förråd med radiatorer och inblåsning av varm luft. I verkstaden kombineras inblåsningen av varm luft med strålvärmare i taken.

Med hänsyn till de stora krav, som anläggningen uppfyller beträffande rationell produk-

Interiör från verkstaden. Alla elinstallationer m. m. hänger i taket. Därigenom har man undvikit ingrepp i väggar och golv och man har fullständig frihet att planera om i lokalen.

tionsgång, riktiga ljus- och ljudförhållanden, lämpligt rumsklimat m. m., är de angivna specifika yt- och volymkostnaderna låga.

Elementbyggeriet är ofta ekonomiskt fördelaktigt för industrier men sällan för bostadshus, varför de senare mestadels uppföres enligt traditionella arbetsmetoder. Detta förhållande är beklagligt av flera skäl. Jag tänker bl. a. på de svårigheter, som uppstår om ett eller två årtionden, då politikerna blivit upplysta och insett hur mycket bättre det egna lilla huset är framför hyreskasernen. Hur skall vi då rasera oändliga mängder av platsjuten armerad betong för att bereda plats åt villor och radhus?

Avslutningsvis vill jag nämna två exempel på teglets oförgänglighet och åtråvärdhet.

År 1795 byggdes i Falsterbo ett högt torn av tegel. Det tjänstgör som riktpinne för golfspelare på det fjortonde hålet men betjänar även sjöfarten i egenskap av lysande fyr om natten. Tegeltornet kommer att överleva sin berömda, lutande kollega av natursten i Pisa.

Det unga tekniska museet i Malmö uppvisar en tom avdelning, som åsatts skylten "tegel". Under år 1964 skall i Sverige tillverkas 300 milj. tegelstenar, varför jag hoppas att då om icke tidigare några stenar skall kunna införlivas i museets samlingar.

KLIMATKARTOR ÖVER EUROPA

TBE, den europeiska sammanslutningen av nationella tegelindustriföreningar, har givit ut en serie klimatkartor över större delen av Europa, bl. a. hela Skandinavien.

Kartorna har utarbetats av den österrikiska tegelindustriföreningen i samarbete med Zentralanstalt für Meteorologie und Geodynamik (sakkunnig har varit dr F. Hader) och med Försöksanstalten för värme- och ljudteknik vid Technologisches Gewerbemuseum (sakkunnig har varit professor F. Bruckmayer och diplomingenjör J. Lang).

Fem olika kartor i skala 1:6 000 000 har tryckts i flerfärgstryck. Varje karta är försedd med tabeller som innehåller klimatuppgifter som kompletterar de på kartorna utritade. Med dessa kartor som underlag kan man få upplysning om följande värden:

Klimatkarta nr 1

Kartan visar sammanbindningslinjer för orter med samma antal dagar med en medeltemperatur under -5°C .

I tabellerna anges för en mängd europeiska städer förutom de geografiska värdena även medel- och maximiantalet dagar under vilka temperaturen är lägre än -5°C . Detta värde har valts därför att man i en del sydligare europeiska länder föreställer sig att man ej kan mura vid temperaturer under -5°C .

Klimatkarta nr 2

Kartan visar isotermer för orter med samma lägsta genomsnittliga årstemperatur.

Avsikten med denna karta är att den skall kunna användas som ledning vid beräkning av värmeisoleringsbehov och värmeanläggningar i det kontinental klimatområdet. Den skall också kunna användas vid jämförelser mellan olika länders värmetekniska föreskrifter och för beräkning av diffusionsförlopp.

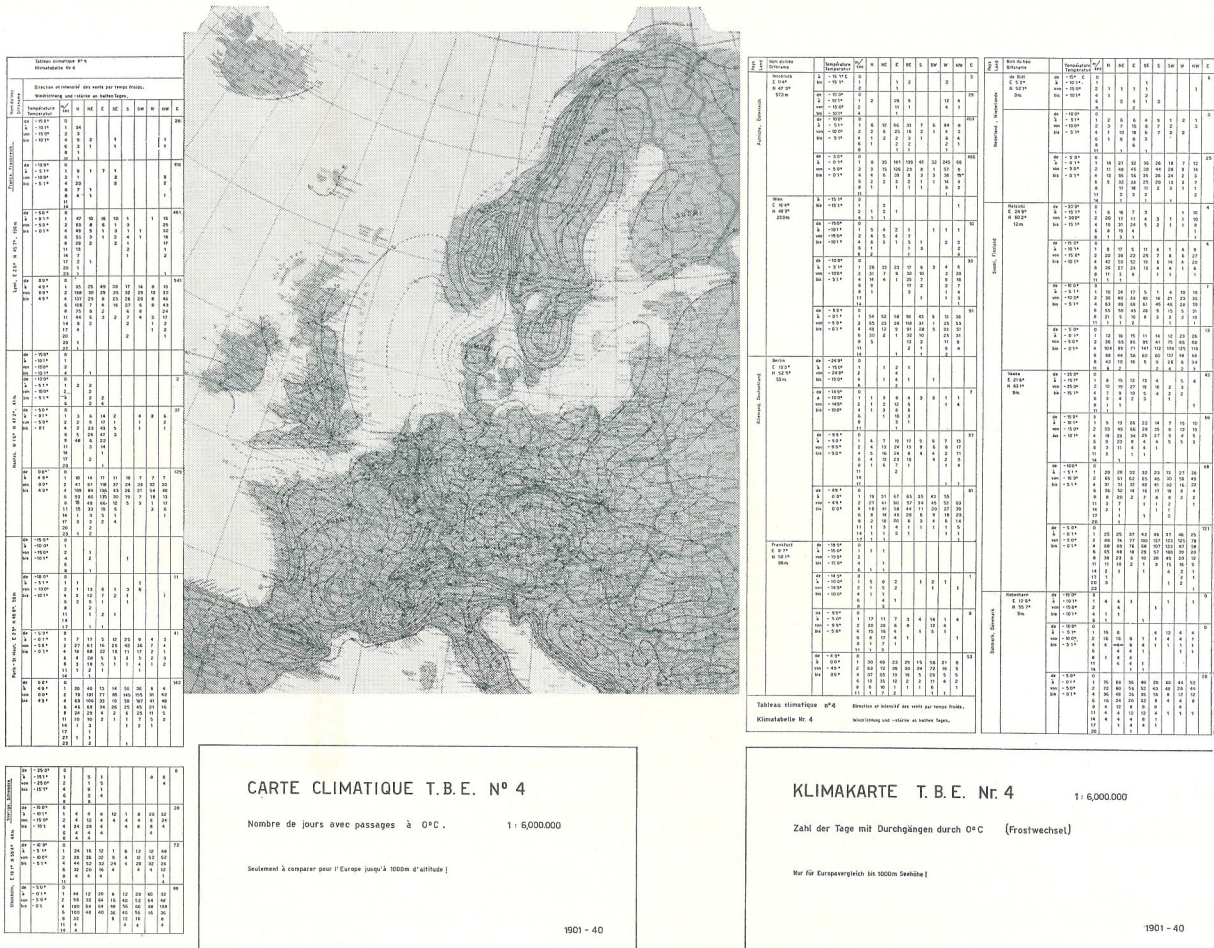
I tabellerna anges för ett antal orter medeltemperaturen för de kallaste 1—5 dagarsperioderna som förekommer minst en gång under 1, 2, 5, 10, 20, 25, 30 och 40 år. Dessa tabeller kan bl. a. vara till nytta när det gäller att bedöma behovet av värmekapacitet hos en vägg.

Klimatkarta nr 3

Kartan visar sammanbindningslinjer för orter med samma antal graddagar.

Med ledning av kartan kan man bestämma värmebehovet för byggnader inom olika områden och därur dimensioneringen av värmeanläggningar.

De tillhörande tabellerna ger normalvärdena för graddagarna i en rad orter i olika länder. Även maximi- och minimivärdena för antalet graddagar har angivits. Alla värden hänför sig till en inomhustemperatur av $+20^{\circ}\text{C}$ och en dagsmedeltemperatur utomhus av högst 12°C .

Europeiska Tegelindustriföreningens klimatkarta nr 4 i den serie om fem kartor som givits ut. Denna karta anger antalet frostvÄxlings-dagar i olika delar av Europa. Planschens totalmätt är 105,5x80 cm.

Klimatkarta nr 4

Kartan visar sammanbindningslinjer för orter med samma antal dagar med nollgradspassager (frostväxlingsdagar).

Denna karta kan användas när det gäller att jämföra frostpåkänningar på tak- och fasadtegel på olika orter, eftersom den anger det antal dagar som temperaturen en eller flera gånger passerar nollpunkten. I de vidstående tabellerna anges vindriktning och vindstyrka på olika platser under kölldagarna. Tabellerna är avsedda att användas vid beräkning av värmeförluster genom fönster och dörrar. För Sveriges del har värden för Stockholm angivits.

Klimatkarta nr 5

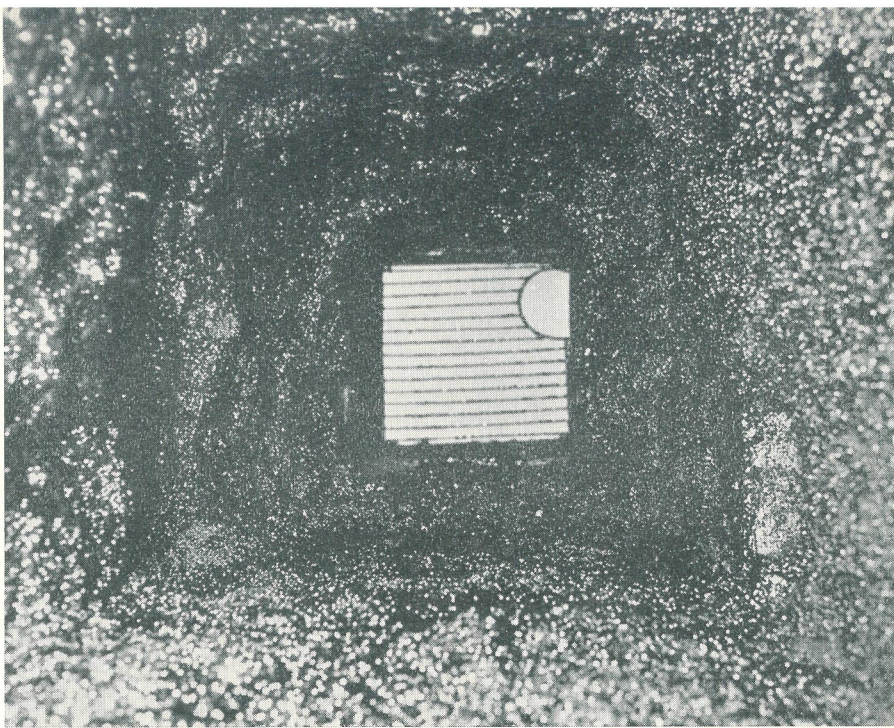
Kartan visar sammanbindningslinjer för orter med samma årliga nederbörds mängd, uttryckt i mm.

Tabellerna till denna karta anger vindstyrkor och vindriktningar under regndagar på en del

orter. För Sveriges del är endast Stockholm medtaget. Med ledning av kartan och tabellerna kan man bl. a. bedöma slagregnsriskerna i de angivna trakterna.

I fråga om alla klimatkartorna gäller att man erhåller grundvärdena grafiskt från kartan. Med hjälp av de kompletterande uppgifter som lämnas i tabellerna kan man få värdefulla upplysningar om frost-, vind- och regnpåkänningar på byggnader på olika platser i Europa. Förmodligen torde de uppgifter som lämnas vara av mindre värde för byggenskapen i Sverige än i andra europeiska länder, eftersom våra byggnadsbestämmelser redan i hög grad tar hänsyn till de klimatiska påfrestningarna, men ett visst intresse har kartorna säkerligen även för vår del.

En begränsad upplaga av kartorna finns till salu på Tegelindustriens Centralkontor AB, Engelbreksgatan 29, Stockholm Ö, till ett pris av 50 kr per sats om fem kartor.

SKORSTENAR, SLARVFEL OCH KONTROLL

AV INGENJÖR ÅKE HEDWALL

I anvisningarna till byggnadsstadgan anges uttryckligt fordringarna på omslutningsväggarnas material och tjocklek för såväl rökkanaler som im- och ventilationskanaler.

Vidare anges även de krav på täthet man ställer på nämnda kanaler.

Härutöver anges kraven på sammanfogningen av materialen. Det talas bl. a. om en god täthet, väl fyllda fogar, tungt murtegel till rökkanaler, teglets s. k. godsida mot kanalens insida för erhållande av släta ytor, för underlättande av såväl rökens som luftens fria genomfart, samt olika krav på isoleringsmaterial.

Allt detta är gott och väl, men hur efterlevs dessa föreskrifter ute på arbetsfälten?

Har man kännedom om vad BABS säger och råder till i olika sammanhang?

Har det givits den information som är absolut nödvändig, i synnerhet när nya bestämmelser kommer ut?

Finns den materialkännedom ute på de olika arbetsplatserna som är erforderlig för att man på rätt sätt skall kunna lösa de olika problem som uppstår medan man bygger?

Finns de kunskaper härom som gör det möjligt att byggherrens intressen tas tillvara på ett både konstruktionsmässigt och ekonomiskt riktigt sätt?

Ja, sysslar man ute på fältet torde man med öppna ögon kunna säga, att därom kan man mycket väl diskutera.

Jag skall här i korthet redogöra för några olika problem bland de tusentals, som jag kommit i kontakt med under den nybyggnadskontroll jag som skorstensfejare verkställer vid pågående nybyggnader, och för vilken nybyggnadskontrollmetodik jag kommer att redogöra för i det följande.

Fig. 1 visar hur man utförde en pannskorsten till vilken två högeffektiva pannor var anslutna. Skorstenens area var $2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ sten, den yttre manteln var av betong på tre sidor och den inre manteln skulle muras av tungt murtegel. Skorstensens fjärde sida låg mot trapphuset.

Innan skorstenen anlades diskuterades utförandet och man var helt överens om att arbetet skulle utföras noggrant och väl, och man var också överens om materialvalet.

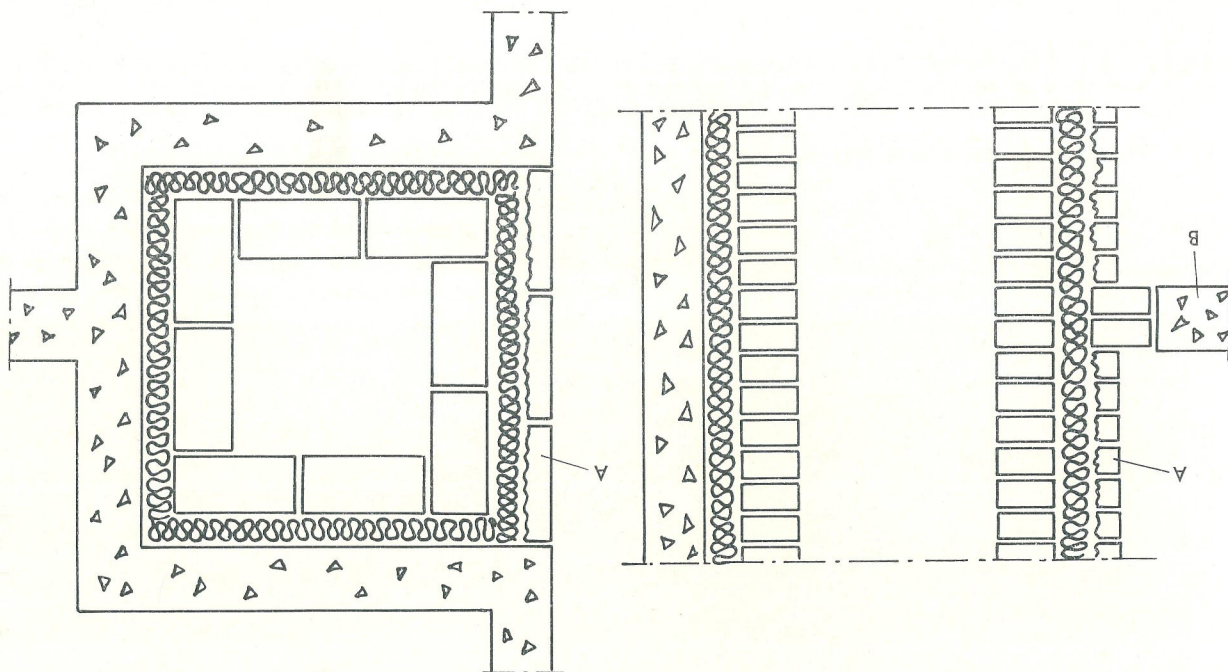

Fig. 1. Skiss över felaktigt utförd pannskorsten i hyreshus. Mellan bjälklagen murades manteln mot trapphuset med byggmästarpettringar. Vid bjälklagen, där man väntade besiktning, lades halvstenar. Bilden på föregående sida visar en pannskorsten inifrån. Blanksoten reflekterar fotoblixten som en vintergata av glänsande stjärnor.

Vid de kontrollbesök som gjordes, efter överenskommen kallelse från byggnadsverkmästaren, och som gjordes vid varje bjälklagsgenomgång, iaktogs inget särskilt. Man kunde väl se både stenullsmattan, som var omsorgsfullt anbringad, och det yttre halvstensfodret. Men vid ett kontrollbesök när man på 5:e våningen höll på att mura skorstenen kunde iakttagas att den yttre manteln var utförd av s. k. byggmästarpettringar och vid varje bjälklagsgenomgång hade man lagt halvsten för att undgå upptäckt!

Vad var nu orsaken till denna förfuskning? Jo den yttre manteln skulle komma att gå utanför betongväggen i trapphuset ca 1 cm. Man hade gjort det i överenskommelse med kontrollanten. Men man hade inte tänkt på att minska kanalarean som var onödigt stor. Det yttre fodret av tegel var så svagt att när man tryckte sig mot det så sviktade fodret. Resultat: Skorstenen måste rivras helt och muras om.

Det är givet att en sådan rivning drar med sig en mängd onödiga kostnader. Det blir inte bara fråga om själva nedrivningsarbetet och återuppmurningen, utan det medför också förseningar i byggnadsarbetet, kanske omkonstruktioner och annat som kan ha betydande följder. Skulle man inom någon annan bransch kunna tänka sig att både den som konstruerar och den som utför fick begå sådana fel? Knappast, ingen av dem skulle få behålla sina jobb.

Bild nr 2 visar ett annat exempel där både arkitekt och kontrollant misstolkat bestämmelserna i BABS och inte tänkt på att 20-tegel inte är godkänt som skorstenstegel. För övrigt hade man inte tänkt på vilka måttföreskrifter som gäller. Skorstenen är avsedd för pannor på 1 800 Mcal. Innan arbetet började hade man protokollfört hur skorstenen skulle utföras och vilket material som skulle användas i enlighet med bestämmelserna i BABS.

Här brister det i kunskap och ansvar från flera håll. Att det tyvärr icke är någon enstaka företeelse inom byggbranschen återkommer jag till i nästa nr av Tegel.

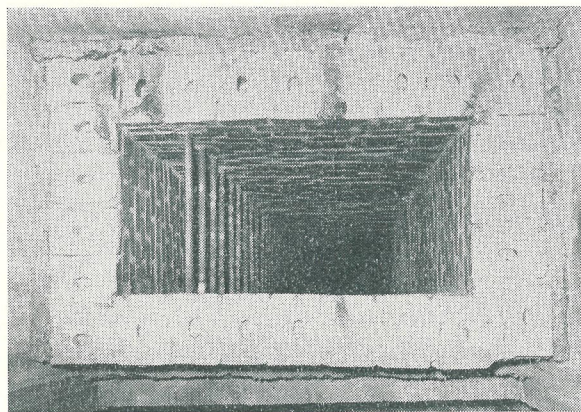
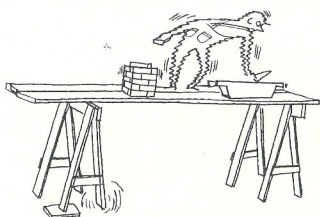

Fig. 2. Projektören och kontrollanten har misstolkat bestämmelserna och troit att man får använda 20-tegel i omslutningsväggar för rökkanaler, vilket f. n. inte är fallet. Skorstenen måste rivras och muras om.

NOTISER

ÖVNINGSSERIE FÖR MURARE

Som den första i sitt slag har på Svenska Bokförlaget/Bonniers givits ut en lärobok med en serie murningsövningar för murarundervisningen på yrkesskolorna. Varje övningsuppgift har ett blad i A3-format, perforerat och hållslaget, så att det kan rivs ut och efter övningens slut förvaras i elevens arbetspärm.

Varje övningsuppgift redovisas med en klar och tydlig ritning samt en text som anger vad för slags arbete som skall utföras, vilket material som skall användas,

samt i korta och koncisa punkter själva arbetsgången. Plats finns även för läraren att notera sitt omdöme.

Serien omfattar 34 övningsuppgifter och 13 tilläggsuppgifter. Början görs med ett 1/2-stens murhorn i halvstensförband och fortsätter i ökande svårighetsgrad med olika murnings- och putsningsarbeten samt plattsättning. Övningarna omfattar även murning med betong- och lättbetongblock.

Övningsuppgifterna syns vara pedagogiskt riktigt och lättillgängligt upplagda. Inte minst värdefullt torde vara att de tack vare sin systematiska uppläggning vänder eleverna att planera sitt arbete rationellt. Även läraren kan ha stor hjälp av övningsserien vid planeringen av lektionerna.

Säkerhets- och ordningsfrågor

på arbetsplatsen har illustrerats med fyndiga teckningar, som säkert bättre än ord tränger in i elevernas medvetande.

Det är inte lätt att finna något att kritisera i denna utmärkta bok, men en liten småsak kan påpekas. Författarna har använt de gamla beteckningarna 2 1/2"- och 3"-tegel i stället för 6,5- och 7,5-tegel, vilket väl var rätt onödigt. Vi måste hjälpas åt att ta död på dessa opraktiska kvarlevor från ett avlagt måttsystem.

De som har äran av att denna bok blivit så bra är Rune Larsson och Erik Bergman, som utarbetat den i samråd med Byggnadsindustriens Yrkesnämnd.

J. N.

Bergman, E., och Larsson, R.: Övningsserie för murare. Svenska Bokförlaget Bonniers, Stockholm 1962.

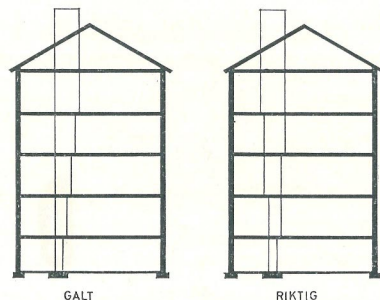
SKORSTENAR I NORGE

Skorstensfrågan tycks vara aktuell även i Norge. I varje fall har den norska tidskriften Tegl tagit upp den under den stående rubriken "tekniska detaljer". Där utgår man från de norska Byggeforskriftene och kommenterar dem med text och teckningar. Bestämmelserna skiljer sig i fråga om detaljlösningar från de svenska, men grundprinciperna förefaller vara

desamma, vilket kanske inte är förvånansvärt eftersom syftet är detsamma.

För den som är intresserad av skorstensproblemen kan det emellertid vara av intresse att även studera vad norrmännen kommit fram till.

Skorsteiner av tegl. Tegl. nr 6, Oslo 1962.

Tegel Konsulenten

VÄSTRA SVERIGE

Från ingenjör Svante Palmquist, som är tegelkonsulent för västra Sverige, har följande meddelande sänts in till Tegel:

"Konsulentverksamheten för tegelindustrin i västra Sverige flyttar under senare hälften av februari 1963 kontoret från Magasinsgatan 3, Göteborg C. Ny adress blir:

Tegelkonsulenten i Västra Sverige
Ingenjör Svante Palmquist

Raketgatan 5

GÖTEBORG Sv

Nytt telefonnummer: 16 00 62

Med hälsningar
Svante Palmquist"

Alla byggare, arkitekter och konstruktörer i Västsverige som har några tegelproblem rekommenderas att ta kontakt med ingenjör Palmquist. Han lämnar kostnadsfria råd och upplysningar.

SATSA PÅ SÄKERHET - KVALITET - EKONOMI
SATSA BRUKET MED
FÄRDIGT
KALKCEMENT

KC

KC för murbruk

KC 11 - för murbruk klass B

KC 21 - för murbruk klass C
och D

KC för putsbruk

Bästa smidighet och arbet-
barhet

Bästa tekniska resultat, även
vid kall och fuktig väderlek

Bästa ekonomi genom stort
bruksutbyte

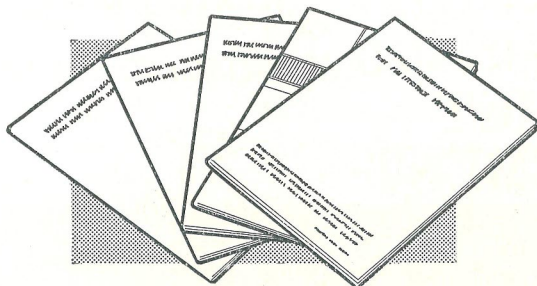
För södra Sverige och västkusten:

CALCIUM • CEMENTA • KARTA & OAXEN

Malmö - Hans Michelsensg. 2 - tel. 733 70 Malmö - Stockholm - Göteborg

För mellersta och norra Sverige:

Stockholm 1 - Norr Mälarstrand 22 - tel. 22 21 40

VET NI

hur mycket praktisk nytta man har av tegelindustrins tekniska information?

T. i. 28. Arbetsteknik vid tegelbygge.

60 A 4-sidor med bild- och textinstruktioner om murning, läggning av tegelgolv, tegelbeklädning, slamning, skorstensmurning m. m. Kr. 7:—.

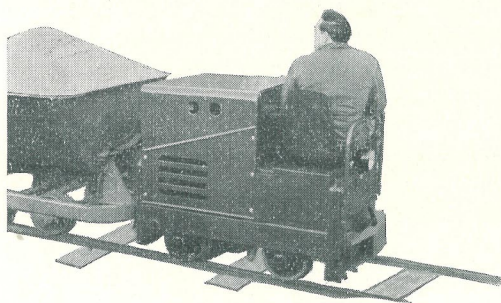
Stilfilmer, bildband i färg med magnetiskt ljudband. Behandlar bl. a. läggning av tegeltak, skorstensmurning, fogning, slamning, murning av kanalväggar m. m.

Fråga efter tegelindustriens byggtekniska litteratur hos närmaste tegelbruk eller tegelförsäljningsorganisation.

TEGELINDUSTRIENS CENTRAKONTOR AB, STOCKHOLM

STOR LITEN NYHET från

SIMPLEX

10 hk 1,5 ton "PONNYLOK"

Övriga standardlok. 30 hk: 2,5 – 3,5 – 4,5 ton. 50 hk: 5 – 6 – 7 ton.

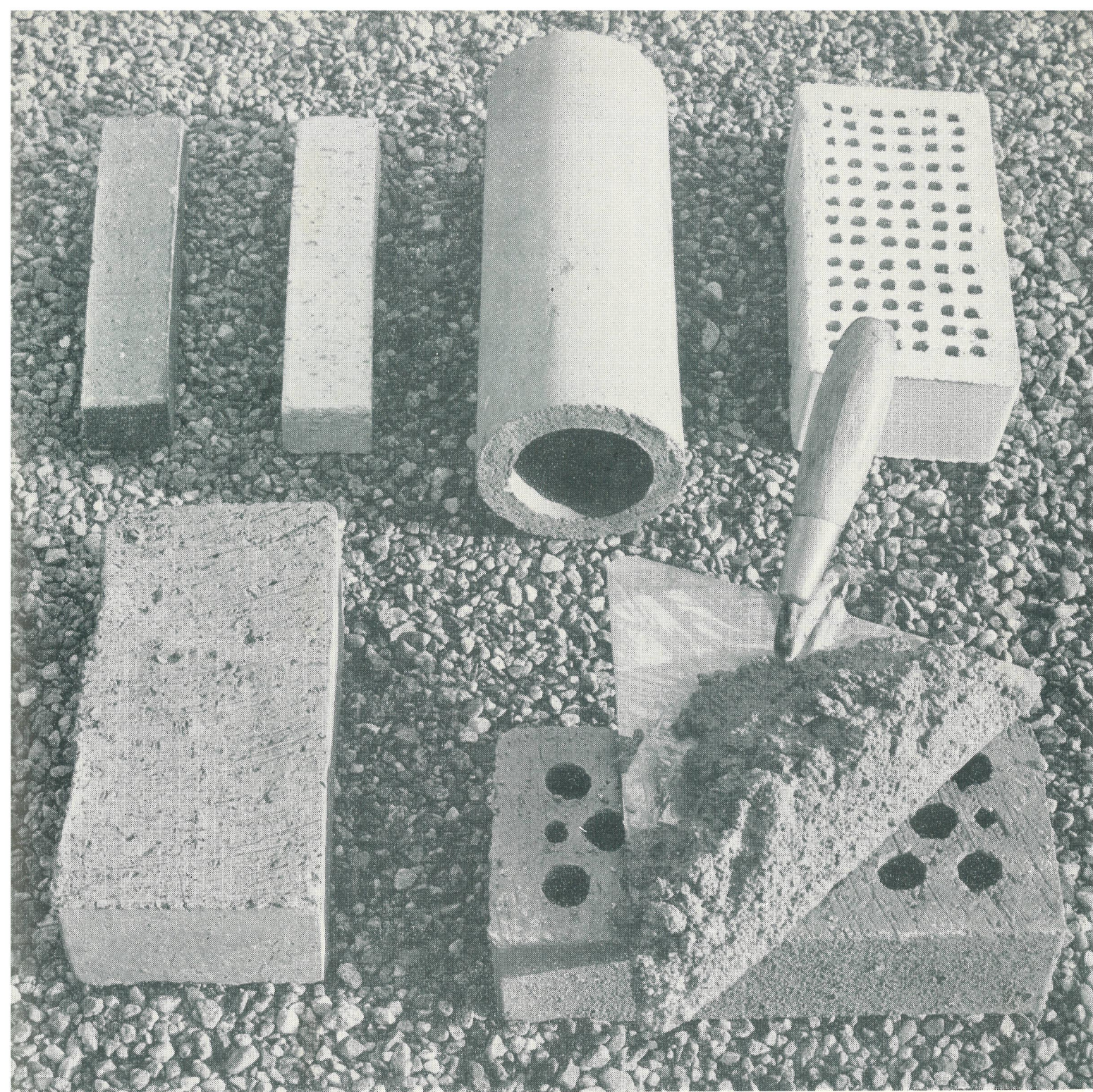
Välj SIMPLEX-kvalitet — det lönar sig!

Vi levererar dessutom all materiel för spår: räls, växlar, korsningar, vändskivor samt vagnar, hjulsatser m. m.

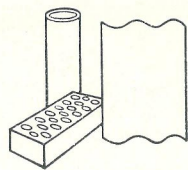

CARL STRÖM AKTIEBOLAG

Kaptensgatan 13, Stockholm Ö, Tel. växel 63 58 30

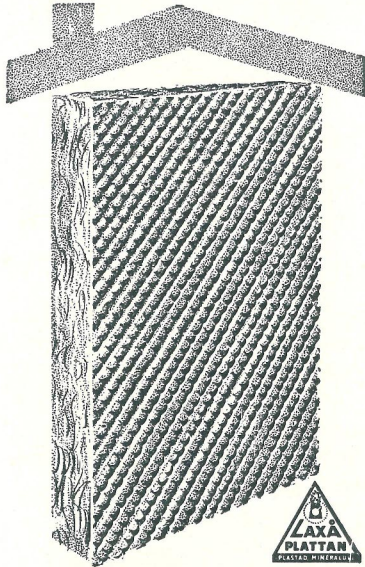

Tegel – ett naturligt material

Tegel är vårt äldsta monteringsfärdiga byggnadsmaterial. Det har använts i vårt land i över 750 år. Och alltjämt är tegel ett av de förnämligaste byggnadsmaterialen. Tegel är vackert, har lång livslängd, brinner inte, är okänsligt för väder och vind, ruttar inte.

Tegelbrukens Försäljnings AB är en försäljningsorganisation för flertalet tegelbruk i Stockholm, Uppsala, Västmanlands och Södermanlands län. Bolaget har till uppgift att samordna försäljning och leveranser av de anslutna brukens produkter.

**ISOLERINGEN
KOMMER FRÅN
LAXÅ**

Laxå mineralull har hög isoleringsförmåga, den är elastisk, obrännbar, vattenavvisande, formbeständig och lättarbetad. Laxå-plattan är dessutom skak-säker och styv.

LAXÅ BRUK
TEL. RIKTNR 0584/105 80
LAXÅ

**TEGELKONTORET
I
BORÅS**

*Rekommenderas vid inköp av allt
slags förstklassigt tegelmaterial*

*Produkter från bl. a.
Forssa Tegelbruk och Lydde Tegelbruk*

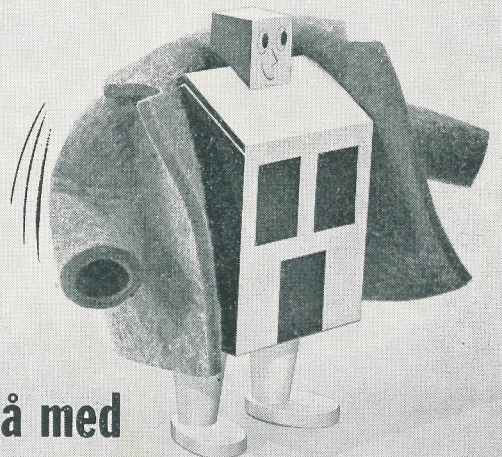

BORÅS

Tel. 033/250 54-55

* Isoleringens förmåga hos mineralull är starkt beroende av materialets volymvikt. Hos Rockwool har volymvikten avvägts så, att en riktig isolereffekt skall uppnås. Ni gör därför klokt i att inte ta för lätt på valet av isolering — välj Rockwool, ett "fullviktigt" isolermaterial för rätt isolereffekt.

på med

ROCKWOOL

BERGSÄKER ISOLERING

som vanligt steget före...

ÅTER EN NYHET MED DIMENSIONER

Den snabba utvecklingen inom isolertekniken ställer ständigt ökade krav på produkter och metoder. Rockwool AB:s målsättning har alltifrån starten varit att genom forskning och utveckling medverka till den effektivaste och mest ekonomiska lösningen på varje särskilt isolerproblem. Den nya måttexakta rörskålen — för större dimensioner än tidigare — som nu ställs till förfogande är ett bra exempel på hur dessa ambitioner fullföljes.

Några viktiga milstolpar inom isolertekniken

- 1937 Rockwool AB bildas.
- 1948 Rockwool AB introducerar skivor av mineralull på den svenska marknaden.
- 1952 Rockwool AB övergår till den s.k. spinnprocessen för tillverkning av mineralull.
- 1955 Rockwool AB börjar tillverka mineralull av bergarten diabas.
- 1958 Rockwool AB startar tillverkning av hårda skivor av mineralull.
- 1961 Rockwool AB presenterar stegljudsmatta för ljudisoleringsändamål.
- 1962 Rockwool AB presenterar en måttexakt rörskål för stora rördimensioner.

Vid varje tillfälle har Rockwool AB varit först på marknaden med nyheten.

Den nya måttexakta rörskålen för större dimensioner än tidigare är även beständig mot höga temperaturer.

25 ÅR

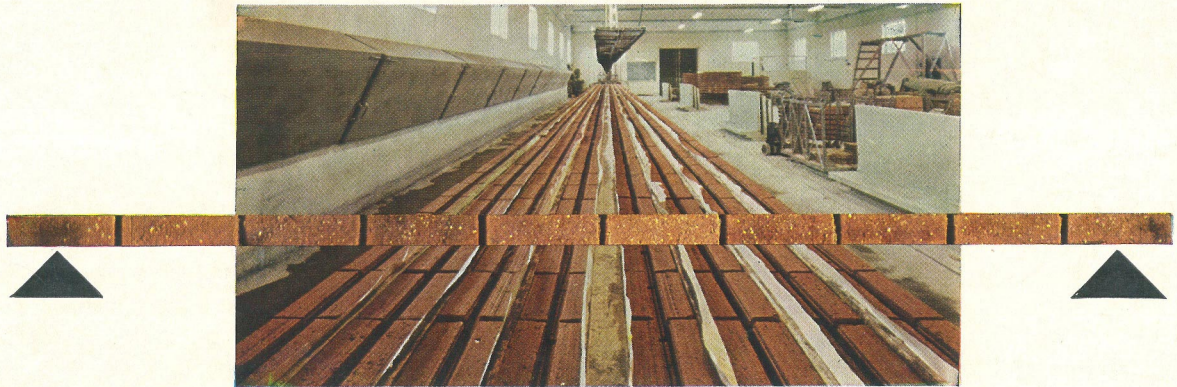
25-årig forskning för rationell isolerteknik.

ROCKWOOL

ROCKWOOL AKTIEBOLAGET Huvudkontor i Skövde, tel. 0500/106 50 · Fabriker i Skövde och Gimbo · Försäljningskontor i Sundsvall, tel. 506 50 · Stockholm, tel. 010/34 07 60 · Örebro, tel. 019/13 02 70 · Göteborg, tel. 031/19 71 40 · Malmö, tel. 040/759 65

FÖRSPÄNDA ARMERADE TEGELSKIFT

ger Eder

rationellare byggmetoder · minskad arbetskostnad · ekonomiska fördelar
tekniska fördelar · vackrare utförande

användes vid

alla slag av muröppningar — även tillfälliga transportöppningar · tak i
utvändiga trafikportaler · öppna spisar (i st. f. bärjärn)

tillverkas vid

vår elementfabrik i Sköldinge enligt ytterst noggrant utarbetade metoder
och med förstklassigt material

Vid Statens Provningsanstalt utförda prov har bekräftat, att våra produkter klart erbjuder även hållfasthetsmässiga fördelar, jämfört med traditionellt utförande.

Som exempel kan nämnas, att Provningsanstalten utfört jämförande prov av 4 skift höga tegelbalkar av 7 stenars längd (181 cm) fritt upplagda. Den

ena typen uppmurades på traditionellt sätt och försågs med 2 st $\varnothing 8$ i första liggfogon och den andra typen bestod av ett förspänt bottensskift med 3 mm förspänningstråd, varpå man murade ytterligare tre skift.

Vid belastningsprovet visade sig balken med det förspända tegelskiftet hålla ganska exakt dubbelt så mycket som balken av traditionell typ.

Vi tillverkar förspända armerade tegelskift även för andra tegelbruk, bl. a. för följande:

Ahista Kvarn och Tegelbruks AB, Örsundsbro · AB Förenade Tegelbruken, Linköping · AB Hagaverken, Enköping · Hallsbergstegel AB, Hallsberg · AB Insjöns Tegelbruk, Insjön · Lundqvist & Huddéns Tegel- och Trävaru AB, Stockholm · Sala Tegelbruks AB, Sala · Salsta Tegelbruk, Vattholma · Sundsviks Bruk AB, Sundsvik · AB Waksala Tegelbruk, Uppsala · Vålbackens Tegelbruks AB, Östersund

Rekvirera vår broschyr och prislista, som även innehåller uppgifter om erforderliga längder i förhållande till förekommande muröppningsmått.

Ring eller skriv till oss: Box 13, VALLA. Telefon 0150/600 32—603 38

För teknisk information: Box 9, SKÖLDINGE. Telefon 0157/502 07

TEGELBRUKS AB WALLA-KATRINEHOLM

